

॥ श्रीमते गगानुजाय नमः ॥

धृतीदासीक नावल.

હોથલ-પદ્મણી.

અસલના કચ્છીલેખક કવિઓના ઉપરથી
ધણેજ સુધારો વધારો કરનાર
લેખક,

અમ. જી. શુક્લ.

સર્વ હક રાખી છવાવનાર.

શ્રી લક્ષ્મિનારાયણ પુસ્તકાલયના માલી.

ભગવાનદાસ દેવશીભાઈ હક્કર.

સાં. ૧૯૬૨.

સને ૧૯૦૬.

અમદાવાદ—જૈન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ

અને

ભાવનગર—ધી “વિદ્યા વિજય” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
શાહ પુરુષોત્તમ ગીતાભાઈએ છાપી.

(ગ્રંથ સ્વામિત્વના સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

કીમત ૦-૪-૦

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ હોથલ-પદમણી

વિષય ટી. : ૧

॥ श्री मते रामानुजाय नमः ॥

छतीडासीक नावेल.

होथल-पदमणी.

असलना कवीयाना कच्छीलेणक उपरथी
धुण्ण सुधारो वधारो करनार
लेणक.

शुकल. मयाशंकर लुभाध आंणा नीवासी

छपावी प्रसिद्ध करनार.

श्री लक्ष्मिनारायण पुस्तकालयना भाटीक.
लगवानदास देवशीभाध ठक्कर.

सं. १९६२.

सने १९०५.

अमहावाह—नैन प्रिन्टींग प्रेस.

अने

भावनगर-धी “विद्या विजय” प्रिन्टींग प्रेसमां

शाह पुइपोराम गीगाभाधये छापी.

(अंथ स्वामित्वना सर्व हुक्क स्वाधीन राज्या छ.)

कीमत ४-४-०

ગુજરાત વિધામીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોંધીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૪૨૧

આ બુક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં આકટ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવી
સરકારમાં નોંધાવી પ્રસિધ્ધ કર્તાએ સર્વ હક પોતાનેસ્વાધીન રાખ્યાછે.

મસ્તાવના.

મુજા વાંચક બંધુઓ! આજકાલ મીથ્યા નામ
ધરાવનાર કવિયોનો ઘણાજ વધારો થઇ ગયો છે.
જેથી જે વીશય શાસ્ત્રો લેવાનો તેને બદલે પોતા-
ની મહતા વધારવા ખાતર તેને ઉત્તરું પોતાનું
કવિપદ્યું દર્શાવે છે.

આ વાર્તાની નાયક જે હાથલ પદમણી તે
કોણ હતી તે કોઈ પણ ચાકસ જણાવી શકતું નથી.
વળી કોઈ કવિ એમ કહે છે કે તે પદમણી ન-
દીમાંથી હાથ એક રાજાને આવેલ ને તેણે ઉછેરી
મોટી કરી પણ તેનક્કી કહી શકાતું નથી રાજાનું
નામ આગળ વાર્તામાં આવશે હાથલ ધણીજ સ્વ-
રૂપવાન હોવાથી તે પદમણી કહેવાતી.

વળી એક કવિ એમ કહે છે કે તે ઇંદ્રની અ-
પ્સરા હતી તેને ઇંદ્રનો શ્રાપ થવાથી તે પૃથ્વી
ઉપર રહીતી તે રાજાને હાથ આવી. તો આનું
ચાકસ નીર્માણ કોઈ કરી શકતું નથી.

ઉઠાને હાથલ-એ વાર્તા એક કવિએ કચ્છી ભા-
ષામાં છપાવેલ છે પણ આપણા સ્વદેશી બંધુઓને
તે નાપસંદજ આવે તેનું મુખ્ય કારણ એટલુંજ કે
તે ભાષા આપણા સમજવામાં થોડી આવે તેટલાજ
કારણથી આ વાર્તા આપણી ભાષામાં દુહા વીગેરે
નવા બનાવી તૈયાર કરેલ છે.

હું પણ કવિ નથી પણ મુજા જનોના આશ્રય

તળે રહી તેની મદદ લઈ આ વાર્તા બનાવેલ છે. વળી
બુકસેલર ભગવાનદાસ દેવશીભાઈએ પોતાના તન,
મન, ધનથી મારા પ્રત્યે પુર્ણ મીત્ર ભાવ દર્શાવી,
જે મદદ આપેલી છે તેના માટે હું તેના સદાનો
આભારી છું.

આ પુસ્તકમાં ભુલ હશે તે વાંચકવૃદ્ધ સુધારી
ને વાંચશે ને સારજ ગૃહસ્થ કરશે એવી આશા છે.

શાંતી. શાંતી. શાંતી. શાંતી.

શુક્લ મયાશંકર જીભાઈ. આંબા નીવાસી.

(કાઠીયાવાડ.)

હોથલ-પદમણી.

તી સુંદીર અને રસાલ એવો જે કચ્છ
 દેશની અંદર કેરાકોટ કરીને એકશહેર
 હતું. એ શહેરની રચના અને બાંધણી
 એવાં તો સરસ હતાં કે ઘણાં માણસો
 આ શહેર જોવાને આવતાં. શહેરને ચાર
 દરવાજા હતા. ને દરેક દરવાજે સાંજ સવાર ચોઘડી-
 યાં વાગતાં. શહેરની બાંધણી એવી હતી કે તમામ
 મકાનો એકજ લાઇનથી બનાવેલ હતાં. શહેર વચ્ચે
 એક સુંદીર ચોક હતો ને તે ચોકથી ચાર બજારો
 સીધી ચાલતી હતી. ચોકની સામે રાજનો મહેલ
 હતો. દરવાજા બહાર એક સુંદીર સરોવર હતું.
 સરોવર આરસથી રંગ ઘેરંગી બાંધેલ હતું ને
 તમામ ફરતાં સુગંધીદાર પુષ્પોનાં ઝાડ જીમી રહ્યાં
 હતાં. આંહી સાંજને વખતે હજારો શોખીલા સજ-
 નો હવા ખાવા ને મનને આનંદમાં ડાલાવવા માટે
 આવતા. સરોવરની સામે ઘણોજ રમણીય બગીચો
 હતો જેની અંદર તમામ જાતનાં વૃક્ષોનો સંગ્રહ
 હતો ને બગીચામાં એક તરફ જનાવરો. જેવાં કે
 સીંહ, વાઘ, વર, વાંદરાં ને બીજાં તમામ જાતનાં
 જનાવરો માણસોને જોવા માટેજ પાંજરામાં પુરી
 રાખ્યાં હતાં વળી બીજી તરફ મોર, મેનાં, કોયલ,

પોપટ, સારસ, હંસ, અને એવાં મધુર સુરવાળાં કેટલાંક પક્ષીયાનું પાંજરું હતું.

પ્રાતઃ અને સાયંકાળે જ્યારે આ પક્ષી પોતાના મધુર સુરથી બોલતાં હોય ત્યારે ત્યાંથી જનાર માણસોનાં મન આકર્ષાયા વીના રહે નહી. ગમે તેવા ઉતાવળા પ્રસંગે જનાર મનુષ્ય પણ પોતાનું કાર્ય વીસરી ત્યાંજ સ્થંભી રહે.

આવા રમણીય શહેરમાં હોથીજ કરીને રાજા રાજ્ય કરતો હતો. આ રાજા દયાળુ પરોપકારી સુરવીર ને પરાક્રમી હતો. તેનો નાનો ભાઈ ઓઢા નામ કરીને હતો ઓઢા રૂપમાં કામદેવ જેવો હતો. ને લડવામાં ઘણોજ સુરવીરને વીજ્ય વધારનાર હતો. બંને ભાઈને સંપ બહુ સારો હતો. ને બંને મળી રાજ ચલાવતા હતા.

એક દીવસે શ્રીષ્ઠ રૂતુના મધ્યાન સમયે એક બહાદુર નર પોતાના અશ્વ ઉપર બેસી શહેરમાં આદ્યો આવતો હતો આ વખતે સખ્ત તાપથી તમામ પક્ષીયા પોતાના માળામાં ભરાઈ ગયાં હતા મનુષ્યો આરામને માટે પોતાના ગ્રહો આગળ પાણી છાંટી થંડી લહેરો લેતાં હતાં તમામ દુકાનદારો તાપથી અકળાઈ જઈ પોતાની દુકાનોમાં નીકળેલીને આધીન થઈ ગયેલા હતા. આ વખતે આવી વીશાળ બજાર અજાણ્યા માણસોને તો વેરાન જેવીજ લાગે.

આ વખતે આ બહાદુર નર પોતાના ઘોડાને

ભીસભર દોડાવતો ચાલ્યો આવે છે સખત તાપથી પોતાનું શરીર પરસેવાથી ભીંજાઈ ગયું છે માથા ઉપરના બાલ પણ છુટા થઈ ગયા પોતાનો ઘોડો તે પણ પરસેવાથી નાહી રહ્યો છે જેથી પોતે છેક અકળાઈ જવાથીજ ઘોડાને પુરવેગ લીધે આવે છે.

જ્યારે પોતે મધ્ય ચોકમાં થઈ નીકળ્યો ત્યારે એક સ્ત્રી જે અત્યારે અગાશીમાં હવા લેવાને માટે જ બેઠી છે તેણે આ સુર વીર નરને જોયો કે પોતાનું દીલ ખેંચાયું એટલે પોતે ઉભી થઈ તે પુરૂષને ક્યાં જાય છે તે જોવા લાગી પણ તમામ મહેનત વ્યર્થ આ પુરૂષ પોતાના અધીને એક ગલીમાં થઈ ક્યાં લઈ ગયો તેથી આ છેક અજાણી હતી. એટલે તેણે દાસીને બોલાવી કહ્યું કે તું સત્વર જ ને આ પાસેની ગલીમાં ઘોડેસ્વાર કોણ ગયો તેનો તપાસ કરી આવ.

દાસી તુરત નીચે ઉતરીને તપાસ માટે પાછળ ચાલતી થતી.

મારા સુજ્ઞ બંધુઓ તમારા મનને જાણ વખત ગુંચવણમાં નહીં નાંખતાં અહીં મારે પ્રસીદ્ધ નામ આપવું જોઈએ તમે તો મનની અંદર કાંઈક જાણતા તો જાણો તો પણ લેખકનો ધર્મ છે કે 'ખુલ્લું' નામ અર્તાવવું જોઈએ તો બંધુઓ તેજ આપણી વાર્તાનો પ્રમુખ ઓઢો જામ હતો પોતે શીકાર કરવા ગયેલ ત્યાંથી પોતે આવતો હતો.

તમેને પ્રથમ જે હું વંચાવી ગયો કે ઓઢાને

શ્રી અગાશીમાંથી મોહીત થઇ ગઇ જેથી તેણે
દાસીને તપાસ માટે મોકલી તેજ ઓઢા જામની
લાલી ને હોથીજની રાણી પોતેજ હતી.

દાસી તપાસ કરીને આવીને બાઈને કહ્યું કે
બા એ તો ઓઢા જામ હતા. આ સાંભળી રાણી
ગમ બાઈ કાંઈ બોલી નહીં ને દાસીને રજા આપી.

ઓઢાની ઉમ્મર આ વખતે વીશ વર્ષની થઇ
એટલે તેનાં ભાઈએ લગ્નની તૈયારી કરી ઓઢા શરીર
ઉપર શોભતા પોશાકો ધારણ કર્યા તે વખતે ખરે
જેમ કામદેવ પૃથ્વીમાં સેલ કરવા ઉતરેલ હોય તેવો
આ વખતે સુરવીર નરે દેખાવ ધારણ કર્યો હતો.
તમામ જાનની તૈયારી થઇ ચુકી છે તે વખતે રાણીયે
વખત જોઇ ઓઢાની મેડીયે આવી કહ્યું કે,

સોરઠો.

ઉઠે કેશરીયા પહેરીયા, માથે બંધે મોડ;
દીયર ભોજાઇ જી પાણમેં આયું સરખી જોડ.

સોરઠો.

ભાભી વચનમ બોલ, આ વચન તને શોભેજ નહીં;
ઘટશે તારો તોલ, આ ઓઢા અવળું કરેજ નહીં.

આટલો ઉત્તર સાંભળતાંજ પોતાને એકદમ ક્રોધ
ચડી ગયો ને મનમાં અગ્રી સમાવવા શબ્દો બોલ-
તી પોતાના મહેલમાં ચાલી ગઇ.

ઓઢાની જાન મોટી ધામધુમથી નીકળી પણ
રાણીનો ક્રોધ સમાય નહીં થોથે દીવસે જાન પાછી

આવી ઓઢા પોતાના મોઢા ભાઈને પણ લાગી પોતાની ભોજનને ઓરડે પણ લાગવા ગયો. આ વખતે રાણી પલંગ ઉપર સુતી હતી તે ઓઢાને જોઈને તુરત ઉભી થઈ કે ઓઢા પ્રણામ કર્યા ત્યારે રાણીએ કહ્યું.

દોહરો.

ઓઢા ન ઉભા ઉખરે, પુરી કર ઇચ્છાય;
એસતું પલંગ ઉપરે, વહાલે ઢાળું વાય.

દોહરો.

ઇ પલંગ હાથીના, હાથી મારો ભાઈ.
તું તેની ધરવાળી તો, મારી તું છા માર્છ,
છપ્પો.

કામી નર જે હોય, સુખ તે કદી ન પામે,
કામી નર જે હોય, ખાલી તે સદાય દામે.
કામી નર જે હોય, ચિંતામાં સદાય બળતો;
કામી નર જે હોય, રોગથી દીન દીન ગળતો,
કામી નરનો જગતમાં સુજન તો ન સંગ કરે;
કામી નર તો એકલો-ધ્યાન મુદ્રાક્ષ કરે.

માટે હે મારી માતૃ તુલ્ય ભાલી આવાં વચ-
નાતમારા મુખમાં શોભતાં નથી. માટે મને રજા
આપો તો હું મહારે મહેલે જાઉં. ત્યારે રાણીએ
કહ્યું કે ઓઢા જો તું તારું શ્રેય ઇચ્છતો હો તો વખ-
તને અનુસર મારી વાત કબુલ કર નહીં તો,
ધુરી ફશાના પંજમાં સપડાવાને વાર નથી માટે

વાત માન્ય રાખ. ત્યારે ઓઢે કોધાતુર થઈ કહું કે,
શું તમે મને ડર બતાવી વાત કબુલ કરાવશો. પણ
તે કદી નહીં બને. માફ શ્રેય થવું તારા હાથમાં
નથી સદા સત્યનો જય છે. વળી જેણે જેણે સત્ય
તણ અસત્ય બહુણ કર્યું તે કેવા સુખી થયા છે તે
તપાસી જુઓ.

છપો.

રાવણ સરખા રાય, કામથી શું સુખ પામ્યા;
ખોઈ નીજ લંકાય, સ્વર્ગમાં જઈને જામ્યા.
દુર્યોધન નૃપ જેહ, કામથી રાજ ગુમાવ્યું;
ધારેલું જે કામ, હાથમાં તે નહીં આવ્યું;
કયા કીચકે કામથી, પ્રાણ અમુલ જે પરહર્યા;
પરસ્ત્રીના પ્યારથી, કહો કોણ જગમાં ઠીં.

માટે હે ભાભી પૃથ્વી રસાતાળ જાય, સમુદ્ર
મર્યાદા મુકે આકાશથી વારીને બદલે અગ્ની વરસે
અને આ શરીરના એકથી હામરો કટકા થાય પણ
ઓઢો એ કૃત્ય કરી સ્વર્ગનું સુખ પરહરી નકનો
અધીકારી કદી થશે નહીં.

આટલાં વચનો સાંભળતાંજ રાણી લાલચોળ
થઈ બોલી કે હે ઓઢો તું હાથે કરી શીદ હેરાન
થવા માગે છે તું તારા મનને નકી સમજજે કે, તું
જો મારી વાત નહીં માને તો કેશ કોટમાં તારું
રહેવું પણ મુસ્કેલ છે. માટે હું તને આજીજ કરી
કહું છું કે મારી વાત માન્ય રાખ.

ત્યારે ઓઢે કહું કે હે ભાભી હું રાજ્યની કે

મુંખની ધમ્મી રાખતો નથી. ફક્ત સત્યનેજ ચાહું
 જુ' વળી કેરા કોટથી મારે જવું પડશે તો ઇશ્વર
 અને ક્યાંય શેર બાજરી આપી દશે પણ,
 સોરઠો.

રાય બને છે રક; રકજ રાજ થાય છે,
 લજ્જા વીધીયે અંક; ફેરે નહીં તે યત્નથી.

૨

મન માલવે જાય; કદી પાતાળે પરવરે,
 કરીયે કોડ ઉપાય; આખરનાં આડા ફેરે.

૩

ભાલી તારાં વેણ; મને સુળીસમ સહુ લાગતાં
 ભલે બને દુખ દેણ; ઓઢાં અવળું કરેજ નહીં
 માટે હે મારી માતાતુલ્ય ભાલી તારાથી બને
 તે કરજે. પણ હું અનીતી ઉપર કદી ધસનાર નથી
 આટલું બોલી ઓઢા પોતાને મહેલે ગયો.

અહીં રાણી એકલી મહા વિચારમાં ઘેરાણી,
 ને શું કરવું તેનો વિચાર કરવા લાગી. એટલામાં
 હોથીજ મહેલમાં આવ્યા ને રાણીને વ્યાકુલ જોઈ
 બોલ્યા કે, હે રાણી! તમે આજે કાંઈ મોટા વિચાર
 માં ઘેરાણાં લાજો છો માટે જે હોય તે મને સાચે
 આંચું ન કહો તો તમને મારા શોગન છે.

રાણીએ આંખમાં આંચું લાવી કહ્યું કે, પતિ
 વાત છોડવાથી ફાયદો નથી માટે જવા દો, ને ચાલો
 જમવા માટે પધારો. ત્યારે રાજના મનને વધારે

શંકા થઇને વધારે સોગન આપીને પૂછાવા લાગ્યા ત્યારે રાણીએ કહ્યું કે જ્યારે તમે આટલા સોગન આપો છો ત્યારે કહ્યા વિના છુટકો નથી તો હું પતિ, આજે આઠા પરણીને આવ્યા કે તરત મારે મહેલે પગે લાગવાને બાને આવ્યા અને છેક મારી નજીકમાં આવ્યા ત્યારે મેં તેમની આંખકામાંથી જોઇ ત્યારે હું તેનાથી દૂર જઇ ઉભી ત્યારે મને તેણે ધણુંએ સમજાવ્યું પણ હું મારા પતિવૃત્તા વિશે ને દુનિયામાં વિષયાંધ પુરૂષો વિશેની વાત કરવા લાગી ત્યારે તે એકદમ લાલચોળ થઇ ગયા ને છેવટ કહેતા ગયા કે તું વિચાર કરી જો જે નહીંતો ત્રણ દિવસની અંદર તારા પતિને સ્વર્ગમાં પહોંચાડી મારી પટરાણી બનાવીશ. પતિ મારેતો તમને આ વાત કહેવી નહોતી, પણ કદાચ તેના કહેવા પ્રમાણે થાય તો પછી મારી શી ગતી, પણ પતિ તેતો છોકરું છે. પણ તેને વધારે કહેશો નહીં.

આટલી વાત સાંભળતાંજ હોથીજ ધ્રુજવા લાગ્યા, રોમાંચ ઉભાં થઇ ગયાં. ચક્ષુ લાલચોળ થઇ ગયાં, ને એકદમ મોટા સાદથી કહ્યું કે, કોઈ છે હાજર.

તેટલામાં દરવાજાના રક્ષકમાંથી કાલુજી કંઠીને સિપાઇ હતો તે હાજર થયો ને શીર જીકાવી બોલ્યો કે, નામદાર કયા હુકમ હિ, ગુલામ હાજર હે.

રાજાએ કહ્યું કે, તમે આઠા પાસે જાઓ ને કહો કે તું ચાર કલાકની અંદર શહેર છોડી ચાલ્યો જજે

નહીં તો, રાજા પોતાનાજ હાથથી તારું શરીર છેદન કરશે. જાઓ આટલું જઇને ઠહી સત્વર જવાબ લઇ પાછા આવો.

કાલુખાં સલામ કરી ગમગીની ચહેરે ઓઢાના મહેલ તરફ ચાલો.

આવખતે ઓઢા જમવાની તૈયારીમાં છે, ત્યાં એકદમ કાલુખાને આવતો જાયો ને ઉદાસ ચહેરો. ભોધ ઓઢાએ પૂછ્યું કે, કેમ કાલુખાં આજે ઉદાસ ચહેરે આવ્યાછો. કાલુખાંએ જવાબ દીધો કે, ખાવિંદ કંઈ કહીનેકી બાત નહીં. ઓઢાએ કહ્યું, કેમ શું કાંઈ નવીન છે.

નામદાર મેં બોલ નહીં સકતા કાલુખાંએ કહ્યું જે હોય તે ખુશીથી કહે ઓઢાએ ધીરજથી કહ્યું નામદાર તુમ્હારા બડાભાઈને કહાડે કે તું મ ચાર કલાકકી અંદર ચહે શહેર છોડકે ચલાજાનાં નહીં તો મેરા હાથસેં શરીર કાઢુંગા.

ભણે ખુશીથી ભાઈના હુકમ શીરે ચસ્મ કહું છું ભાઈએ ચાર કલાકતું કહ્યું પણ હું બે કલાકની અંદર શહેરનો ત્યાગ કરીશ ને આ એક ચીઠી મારા ભાઈને આપજો.

સારઠો.

ભાઈ ભલાની રીત, આજ તમેતો સાંચવી;
ખરી બતાવી પ્રીત, ઓઢાને આરોપીયાં.

૨.
ભાણી માત સમાન, સાચાં દીલથી જાણીયાં;
કરવા મને હેરાન, દેશવટો અપાવીયો.

૩ દોહો.

હુકમ ઉઠાવી આપનો, છાકું છું નીજધામ
સદા સંભારી આપને, પામીશ હું આરામ.

૨.

સુખ દુઃખ જે થાય છે, કર્મ સહુ કરનાર;
કેદી ઉપાય કરે કદી, કર્મ નહીં કરનાર.

સોરઠો.

છેવટના છે પ્રણામ, પવિત્ર મારી ભુમીને;
આ ઘડી તો બદનામ, ઓઢો થઇ છોડે તુને;

લે ભાઇ આ પત્ર મારા ભાઇને આપજે ને
કહેજે અત્યારે સુર્યાસ્ત વેળા થવા આવી છે તેપણ
ઓઢો આ શહેરનું પાણી નહીં પીએ ને ગામબહા-
રના બગીચામાં આજે રાત રહી કાલે સવારના
નીકળી જશે આટલો સંદેશો ભાઇને કહે જે પત્ર
લઇ કાલુખાં રવાના થયો.

ઓઢાએ પોતાના વીંધાસુ માણસ સાથે પો-
તાની સ્ત્રીને તેના પીયેર રવાના કરી સ્ત્રીએ પ્રુછુ
પણુ તેને ખરી વાત નહીં કહેતાં બીજી વાતથી
સમજાવી રવાના કરીને પોતે પોતાની સાથે ભઇ
જવાનો સામાન બાંધવા લાગ્યો આ વખતે સુર્ય-
નારાયણ પોતાના તેજસ્વી હીરણ્યને બાંધ કરી પો-
તાને સ્થાનકે પધાર્યા હતા તમામ દેવાલયોમાં
નગારાં અને ઝાલરોનો જણકાર થઇ રહ્યો હતો.
આખા શહેરમાં રાત્રીએ પોતાનો સ્થાન પડે.

ઝાઝ ધીધો હતો પણ ઠીર ઠીર વ્યાસની બતીચો
 દોવાથી બજારમાં પ્રકાશ પડતો હતો તમામ મનુ-
 જ્યો દેવદર્શનને માટે આમ તેમ કરતા હતાં. શહે-
 રના શોખીના સજનો જે શહેર બહાર હવા
 ખાવાને ગયા હતા તે એકદમ વીકટોરીયામાં બેસી
 શહેરમાં ચાલ્યા આવતા હતા મંદીરોમાં મહેર
 સ્વરથી સુ દીર ગાયનો ગાઘ મનને આનંદ આપતા
 હતા સતીશ્રીઓ પોતાના પતોનો રાહ જોતી એક
 તરફ રસોઈ બનાવતી ને હર વખત ખારીથી તપા
 સતી ઊભી છે તમામ પક્ષીઓ પોતપોતાના માલ-
 માં પોતાનાં બચ્ચાંને સંભાળી આનંદ લે છે આ
 વખતે એક મુસાફર પક્ષી શહેરના દરવાજા બહાર
 નીકળી શહેરને પ્રણામ કરી આંખમાં હર વખત
 અશ્રુ પ્રવાહ જેને ચાલી શરીરનાં કપડાં છેક ભીં-
 જાયલાં છે ને ઉપરા ઉપર નીચાસ નાંખતો શહેર
 તરફ હરવખત જોતો બગીચા તરફનો રસ્તો લીધો
 નમળે પક્ષી કે નમળે મનુજ્ય ઘણાજ વીકટ રસ્તો
 તેમાં અંધારી રાત્રી ને વળી શોકમય શરીરથી
 આલપું તેને ઘણુંજ દુઃખદાયક લાગ્યું પણ લાચાર
 કે આ વખતે દુખ સહન કરવાનો વખત ધીરે તેને
 આઘ્યો હતો જે પોતે ધીરજ ધરી બગીચામાં
 પહોંચ્યો ને એક આશોપાલવના ઝાડ નીચે સુતો.

સૌંરઠો.

કરા કાટ કુમાર, આજ સુતો જંગલને વીર;
 ધીર તુજ આધાર, ઓઠો વનમાં એકલો.

૨.

ચેવક હતા હજાર, ખમાં ખમાં સૌ બેલતા;
ધૈર તુજ આધાર, ઓઢા વનમાં એકલો.

આમ બેલતાં બેલતાં પોતાને નીંદ્રા દેવીએ
ઘેરી લીધો મારા મુઠ્ઠા વાંચક ખંધુઓ આપ
બાજુતા હશે કે તે દુખી મુસાફર બીજો કેમ નહોતો
મણ તેજ સુરવીર ઓઢા હતો..

આહી રાણીયે ખખર કંઠાવનાં ઓઢા શહેર
છાડી ચાલ્યો ગયો એવા સમાચાર સાંભળતાંજ
પોતે વ્યાકુળ થઈ ગઈ અને વીચાર કરવા લાગી કે
જો મેં આમ ન કર્યું હોતતો દરપારન કરાવ્યા
હોત તો દરરોજ તેને જોઈને પણ શાંતી પામત
પણ હવે શું કરવું. તમામ બાજુ બગડી ગઈ હવે
એકે ઉપાય રહ્યો નહી આમ વીચારમાં પોતે ઘેરાઈ
ગઈ છે ત્યાં હોથીજ આવ્યા તેને રાણીએ કહ્યું કે
પત્ની એ ઢાળને તમે દરપાર કર્યા તે ઠીક નહીં
માટે તેને મનામણું મોકલી પાછા નેડાવો. કારણ
કે તેના ગયાથી શહેરના તમામ માણસોના દીલ
પણ ઉદાસ થઈ ગયાં છે માટે હજુ તે બગીચામાં
હશે માટે સત્તર આપણા પ્રધાનને મોકલો કે
પાછાતેડી લાવે.

તુરત હોથીજએ સીપાઈ મોકલી પ્રધાનને
બોલાવ્યા પ્રધાન આવ્યાં કે હોથીજએ કહ્યું કે
તમે આપણા બહારના બગીચામાં જાઓ ને આ-
ઢાળને સમજવીને તેડીલાવો. પ્રધાનજીએ સલામ

કરી તુરત રસ્તો લીધો આ વખતે ફક્ત એક કલાક
રોતી રહી છે સુર્યનારાયણ પોતાના સોનેરી પડદા
પૃથ્વી પર ફેંકવાની તૈયારીમાં છે. જગીયામાં
ઘોર મેનાં પોપટ કોયલ સારસ હંસ. એવાં અનેક
જાતનાં પક્ષીઓ પોતાના મધુર સુરથી બોલી રહ્યાં
છે શહેરમાં ઘણીક સ્ત્રીઓ ઘંટીયોના નાદ કરી રહી
છે કુંકડાઓ કુંક કું કરી માણસોને નીદ્રાથી મુક્ત
થવા સુચવે છે. વીંછાલયોમાંથી વીંછાર્થીઓ પો-
તાનું નીચ નીચમ કરવાની તૈયારીમાં છે મસીદા-
માં મદ્રાં પોકારી રહ્યાં છે આવે વખતે ઓઢા
નીદ્રાથી મુત થઇ દંતવાવન કરી પાસેના નીર્મળ
હોજમાં સ્નાન કરી પુજાપાઠથી પરવારી રસ્તો
ગમન કરવાની તૈયારીમાં છે પોતાના અધીને
લાવી સ્વાર થવા જાય છે ત્યાં પ્રધાનજીએ આવી
સલામ કરી ત્યારે ઓઢાએ પુછ્યું કે કેમ તમારે
અત્યાર આવવું થયું તે કૃપા કરી કહો.

ત્યારે પ્રધાનજીએ સુસ્તક નમાવીને કહ્યુંકે
આપના વડીલ ભાઈ આપને પાછા બોલાવે છે તો
કૃપા કરી શહેરમાં પધારો તમારા જવાથી પ્રજા
શોકાતુર થઇ ગઇ છે.

ઓઢા કહ્યું કે હસ્તીના દંત બહાર નીકળ્યા
તે કોઇ દીવસ પાછા અંદર બેસે નહીં મારે મારા
વડીલ ભાઈને મારા પગેલાગણ સાથે કહેજો કે આપ
સુખેથી દીવસ નીર્ગમન કરો મારા નશીબમાં દુઃખ
હશે તો સુખ કરવાને કોણ સમથ છે. વળી મને

ઉછેરી આજદીવસ સુધી લાડ લડાવ્યાં તે ઉપકાર
કદી ભુલું તેમ નથી વળી જો જીવતો હામશતો
કોઈ દીવસ મળીશ નહીંતો મારા છેવટના પ્રણામ
કહ્યો. મારી માતૃતુલ્ય ભાભીને મારા પગેલાગણા
કહ્યો વળી હું કોઈને દાશીત ગણતો નથી ફક્ત
કર્મનેજ દાશ છે.

સૌરઠો.

કર્મે લખ્યું કીરતાર, છઠીનાં ચુકેજ નહીં;
હુનર કરો હુનર, આખરનાં આડાં ફરે.

૨.

સુખદુખ એક સમાન, માની મન સંતોષીયું
છેવટના તો પ્રણામ, ભાળને ભણજો સ્નેહથી.

માટે પ્રધાનજી તમે સુખેથી સીંચાવો તમે
ગમે તેટલા ઉપાય કરશો પણ આ ઓઠો કેર જેણે
અત્યારે કેરાકોટનો ત્યાગ કર્યો તે પાછો પગ દનાર
નથી.

પ્રધાનજીએ ઘણી આજીજી કરી પણ વ્યર્થ
તે પથ્થર ઉપર પાણી જેવું થયું આખરે નીરાશ
થઈ તે શહેર તરફનો રસ્તો લીધો તે ઓઠો પોતા
નો રસ્તો લીધો.

આંહી હાથીજી જે ઓઠાની રાહ જોઈ રહેલ
છે તેણે પ્રધાનને એકલા આવતા જોઈ અધીરાઈ
થી પુછ્યું કે ઓઠો ક્યાં છે કેમ તમારી સાથે નથી.

પ્રધાને શીર જુકાવી કહ્યું કે નામદાર મે

આજીજી કરવામાં કયાસ રાખી નહીં પણ મારું
એકે વચન, માન્ય નહીં રાખતાં તેઓ તમને છેવ-
ટના પ્રણામ કરી રવાના થઈ ગયા. આટલી વાત
સંભળતાં હોથીજીની આંખમાંથી અશ્રુ પ્રવાહ
આદ્યો અને પોતે અશ્વ મંગાવીને પ્રધાનને સાથે
સર્થ બગીચામાં ગયો ત્યાં જઈ જીએજી તે ઓ-
ઢાનો મેળાપ થયો નહીં એટલે નીરાશ થઈ ઘર
તરફનો રસ્તો લીધો ને ઘેર આવી રાણીને વાત
કરી. બન્નેની આંખમાંથી આંસુ વહેવા લાગ્યા
હોથીજી ઓઢાની બંધુ ભક્તિ યાદ કરી વધારે
રડવા લાગ્યો.

હોથીજી પોતાના ખાનગી મહેલમાં જઈ ઓ-
ઢાને હરવખત યાદ કરી અતિશય રૂદન કરવા
લાગ્યો. ને કહેવા લાગ્યો કે, અહો પ્રિય બંધુ !
મારી ભક્તિ પ્રવિણ બંધુ; મારા સુખ દુઃખનો સાથી
મારા દ્વેષનો હીમકર જે મારી જમણી બાંહ
મને વિપતિમાં ધીરજ આપનાર, મારા ઉપરનાં
આવતાં સંકટો ગ્રહણ કરનાર, મને સુખી દેખી
સુખી થનાર અને દુઃખમાં દુઃખ ધરનાર, એવા
મારા સુજ્ઞ અને શુરવીર બંધુને વિના તપાસે મેં
દેશનિકાત કર્યો. અહા ! મારી મતિ તદ્દન તે વ-
ખંતે નિર્બળ થઈ ગઈ સુવિચારોનો સૂર્ય અસ્ત થઈ
ગયો. અહાહા અફસોસ અફસોસ, અરેરે બંધુ
તું આદ્યો તો ગયો. પણ આ તારા દાશિત અને
સી લંપટ બંધુની છેલ્લી ભેટ તો લેવી હતી.

અરે ધન્ય છે, બંધુ ભકતને કે મારો હુકમ થતાંજ તે હુકમનો તે અનાદર નહીં કરતાં તુસ્ત અમલ કર્યો. અરે આ વખતે જો આપણા પુન્ય પિતાશ્રી હયાત હોત તો કદી આમ બનત નહીં. વળી રાજાઓનો ધર્મ છે કે આનિતી આચરનારો જો પોતાનો પુત્ર, પોતાનો બંધુ, કે પોતાનો નિક-રનો સંબંધી હોય તોપણ તેને પુરતો મન્સાફ આપી ઘટતી સજાને પહોંચાડવો. પણ મારો નિદોષ પવિત્ર બંધુ તેના ઉપર માંધપણ વિચાર કર્યા વિણ મેં મતિમંદ દેશપાર જવાનો હુકમ કર્યો. અરે ચિઠ્ઠકાર છે મને શત કોટી ચિઠ્ઠકા છે.

માલી-II.

પ્રિયબંધુ મારો મોકલ્યો શું ચિદશે.

પ્રાણ અધિક પ્યારો સુખ પામું ન લેશે;

મતિગમ દુર ભાઈ દુખ નનેજ દીધું;

સ્ત્રીવશ લપટાઈ સુખ મેં લુપ્ત લીધું.

દુખી હવે તુજ ભાઈ શાંતિ કર આવી આંહી;

તુજ વિણ દિલસાઈ સુખપામું ન ક્યાંહી;

હર હર હર ત્રાતા બંધુને ક્યાં નિહાળું;

ભામભી ભય દાતા બંધુવિણ દેહી ગાળું.

અરેરે દુષ્ટ વીચારી તુંને ચિકાર છે. કે 'તુંને આવા લેખ લખતાં જરીપણ ત્રાસ ઉત્પન્ન થયો. જ નહીં અરે આ જગતના મનુષ્યોને મારૂં પ્યામ વહન શું બતાવીશ. વળી મનુષ્યો મને ચિકાર આપશે. કે શુદ્ધ ભકિતવાળા બંધુને સ્ત્રીલપટ કા-

કાંમવશ થઇ દેશપાર કર્યો. અરેરે જગતકર્તા વિ-
ચાર હવે મારી સહાય કર. આ દુખી દાદ દી-
લંધર અને મારા પ્રિય બંધુતા કોમળ અને શુદ્ધ
હૃદયમાં વાસ કર. કે તેને સારી મનિ ઉત્પન્ન થાય
ને પાછો આવી આ કલંકીત નિરદય બંધુને જ-
ર્સન આપી આભારી કરે.

પંજુ હવે વીચાર તમામ નીર્થક અરે પણ પ્રધા-
નને કહ્યું હોત. કે હું કયા દેશ તરફ જઈ છું તો-
પણ હું તેની પછવાડે જઈ પણ તેનાથી બિલકુ-
લ હું અજાણ્યો જેથી તમામ બાજુ હવે હાથથી
ગઇ.

અરે ધિક્કાર છે ત્રીઆઓને કે શુરવિર સુમ્મ
અને ડાહ્યા પુરોષોને પોતાના પ્રેમ અને કામના
પાસલામાં સજી જડી લીધે છે, કે તેને સારાં અ-
ગર નરસાં કૃત્યોનું પણ જ્ઞાન રહેતું નથી, તે જે
નહીં કરવાનાં કામો તે પણ કામી પુરૂષ કરે છે. પણ
હવે પાછળના પસ્તાવો શું કામનો જે મનુષ્ય
વિચારહીન થઈ સાહસ કૃત્ય કરે છે. તેને એકવાર
નહીં પણ અસંખ્યવાર ફીટકાર છે.

અરે પણ દેવતાઓ કે બ્રહ્મા વીરનુ અને મહેશ
કે જે પૃથ્વીને ઉત્પન્ન અને લય કરનારા તેઓ પણ
સીવશ થઇ અને અત્રી ડુશીનાં પાની જે શુદ્ધ
સતી અનુસુયા તેનું સત્ય છોડાવવા ગયા હતા તો
જ્યારે સતીયે શ્રાપ આપી બાળક બનાવી દીધાં
અને જ્યારે હિમા, રમા અને સાવીત્રીએ, આવી

સતીને જ્યારે આજીજી કરી ત્યારે ત્રણે દેવો અસલ
 રૂપમાં આવી ઘણાંજ શર્માઇ પસ્તાવો કરવાંલાગ્યાં
 તો તે બધું કર્તા સ્ત્રીયોજ હતી. વળી ઉજેણી
 પતી ભરુહરી કે જે એક મહા વીર્રાન રાજ હતો.
 પણ તે પીંગળાના અધતં મોહમાં લપટાઈ જે સુદ્ધ
 ભક્તીવાળો બધું વીક્રમાદીત્ય તેને દશપાર કર્યો
 હતો. જ્યારે પાપીણીનું પાપ-પ્રગટ થયું ત્યારે તે
 પણ પસ્તાવાના પંજાતળે દબાઈ-છેવટ રાજપાર
 ત્યાગી જોગી સઈ જંગલમાં જણું પડયું તો હવે
 મારો શું દાશ ગણું નશીબમાં વીધીએ જેની-
 મ્યું હશે તેજ થયું તેમાં દાશ કેને દેવો. પણ
 આઠા તારો શુદ્ધ હૃદય પ્રેમ મારાથી કદી વીસરાય
 તેમ નથી. મારા હૃદયના હીમકર તારા જવાથી
 મારા અંતરમાં અંધકારે પ્રવેશ કર્યો છે. હવે તું
 દૂરી વખત આવી પ્રકાશ કરશે કે નહીં તે હું કેમ
 ધારી શકું મેં તારામાં શુદ્ધ ભક્તિનો એંશ દુર
 હોત તો તું કાંઈપણ પ્રપંચ કરી મને વીપતીના
 પહાડમાં અથડાવે તેમાં કાંઈ સંદેહ નહોતો અહો
 પણ શાહુઆશ મારા શુદ્ધ અંતઃકરણના બધું
 શાહુઆશ છે.

સૌરઠો.

મારી બધુની બેલ હાય હવે તુટી પડી.
 મુખપર શોક વસેલ આઠો જાતાં આ સમે.

૨.

ભાયુના જે સ્નેહ ત્રાડાવ્યાં તુટેજ નહીં

પણ રાંડે દીધાં છેલ્લું ભરમાવ્યો મને ભામની.

૩.

નારી વશ જગ હોય, નારી નર્કે નાંખશે,
દીલમાં દયાજ નોય, ખોળેલછ માથું કાપશે.

અહાહા મારા સુર અધુરો જે ચીજ નર્કને
વાસ દેનાર જે અધમ રરતે ચલાવનાર જે નીતીથી
દુર કરનાર સદા મોક્ષના સાધનને ચોરનાર જે
જીવનો લય કરનાર જે ચીત સમાન પોતાના વીર-
હાઅગ્નીમાં બાળનાર મન ધન, અને તનનો ક્ષય
કરનાર વીચારહીન એવી જે નારી તેનાજ ૫૬માં
ફસાઈ કેવા વીર પુરુષો કેવા રૂશીયો ને કેવા દેવ-
તાઓ ફસાઈ ગયાછે. તે વીચાર કરો.

વિશ્વામીત્ર જેવા મહાન રૂશી કે જેની તપ-
શ્રદ્ધાથી દેવતાઓ પણ ડરી ગયા હતા તેપણ પો-
તાનું સત્ય મુકી હું શું કરું છું તેનો પણ વીચાર
ન કરતાં મેનકા નામની અપ્સરાના રૂપમાં લપ-
ટાઈ ગયા. ને પોતાનું સત્ય તજ્યુ વળી રાવણ
ક્યાકીચક વીગરે પણ સ્ત્રી લપટ થઈ મર્ણુને શર્ણુ
થયાને કીર્તીને એજ લગાડી.

વળી ચંદ્રે કામવશ થઈ રૂપી પત્ની સાથે ફ-
સાણો તો અંતે રૂશીના શ્રાપનો અધીકારી થયો.
એવા અનેકથી હુબરો દાખલા મળી આવે છે તે
જાણતાં છતાં વીશયાંત્ર થઈ કેવા કૃત્યો કરે છે. જ્યારે
વીશયમાં ફસાણો ત્યારે તેના હાથથી શું શું કૃત્યો
નથી બનતાં. કામીપુરૂષ માતા, પીતા, ભગીની કે

સહોદર તેને મારતા કે તેનું અહીંત કરતાં ઇંચરને. જરા પણ હર રાખતો નથી. વળી જે પોતાને વીશં રૂપ એવું જે ભક્ષણ તેનો પણ તે ગ્રહણ કરે છે. તે ગમે તેવું ભય ઉપજાવનાર સ્થાનકમાં પણ તે વસશે ને વળી ગમે તેવાં સ્વાદીષ્ટ ભોજનો પણ તેને વીશસમાન લાગેછે. ને તેનું મન સ્થીર સ્થીતીમાં હોયજ નહીં.

ખંધુઓ વીશરૂપી વૃક્ષમાંથી અમૃત જેવાં ફળ લેવાની ઇચ્છાએ લુબ્ધ બની જાર કર્મ કરનારને જ્યારે તે રૂલ પોતાના હાથમાં આવશે ને નજરથી જોશે ત્યારેજ માલુમ પડશે કે આ ખરેખર વીશ રૂપજ છે.

સુજ્ઞ જનો મારું અદ્વિતિય જ્ઞાન અને છેક અજ્ઞાન જેથી લાંબુ ભાસણ આપી તમોને અકળાવી મારી મરકરી કરાવવા ધારતો નથી. તો કલમ ખંધ કરું છું અને ચાલતા વીશયને જે મે અટકાવેલ છે તેજ વીશય આપની સમક્ષ હાજર કરું છું તો મહેરબાનો આપ જરા ભુલી ગયેલી વાતને યાદ કરો કે જેથી ચાલતા રસને વીઘ થાય નહીં અને રસમાં રસ ચાલતો રહે કે જેથી પ્રકુલીત મનથી વચાય વ્યગ્રચીત થયેલ હોયીજી મનને હજારો ધી-ક્ષાર આપવા લાગ્યો સ્ત્રીને પણ ફીટકાર દીધા ને પોતાના શરીરનું ભાન પણ ભુલી ગયો આખરે પોતાની દૃઢ્યની કઠોરતાની હદ ભરાઈ રહી. જેથી પોતે એકદમ મોટેથી રૂદન કરવા લાગ્યો.

આ વખતે તેના શરીરને ભાન એમ ન રહ્યું કે 'હું' રહન કરું', કે 'શું' તથા 'હું' કયાં છું', ક્યા વીસરામ પ્રવર્તું' તે તદન ભુલી શક્તિહીણ થઈ જઈ પલંગ ઉપર પડી ગયો ને તેના અશ્રુપ્રવાહથી પોતાના કપડાં તથા શરીર પણ ભીંજાઈ ગયું ને ત્ર લાલચોળ થઈ ગયાં છાતી થડકવા લાગી ને એભાન સ્થિતિમાં નીદ્રા દેવીના વીકાળ પંજમાં સપડાઈ ગયો.

ઓઠો ત્યાંથી રવાના થયો ને હરવખત પોતાના શહેર તરફ દ્રષ્ટી ફેરવતો ચાલ્યો અહા આ વખતે 'શું' તેને ઓછું દુખ પ્રાપ્ત થયું હશે. જે રાજકુમાર જેને હજારો રક્ષકો ખમાં ખમાં કહેતા તેજ અત્યારે જંગલમાં એકલો રસ્તો ગમન કરતો ચાલ્યો જાય છે પોતાના ખંધુ તથા પ્રજનો સનેહ યાદ આવવાથી છાતી ભરાઈ જવાથી એક ઝાડ નીચે ઉભો રહી શહેર તરફ જોઈ રટવા લાગ્યો. અરે 'શું' એક શુરવીર રાજા જે હજારો માણસોની વચ્ચે એકલશુરો બની લખવાને હીંમત ધરાવે તે અત્યારે અશ્રુથી સ્નાન કરી રહ્યો પણ તે બંધાતું કારણ વીયોગજ છે. આખરે હીંમત રાખી બોલ્યો કે કોણ ભાઈ કોણ માત કોણ પીતા ને કુણું સંબંધી તે તમામ જાળ છે. આ વખતે તો સગાં સહોદર જે ગણું તે જગર્તા વીણુ તુંજ છે. સોરઠો.

માત પીતાને બ્રાત, સ્વારથના સૌ સોબતી;

એક ત્રીભુવન તાત, સદાય સાહક તુંજ છે.

૨.

ઓઢાને શીર ઝાડ આ ઘડી દુખનાં ઉગીયાં;
જંગલને વળી પહાડ ભટકું વનમાં એકલો.

આમ વીચાર કરતો વીશળદે વાઘેલાના દેશ
તરફ રવાના થયો. વિશળદે ઓઢાનો સગો મામો
થાય નેથી તે તેના શહેરમા ગયો વિશળદે વાઘેલો
ઓઢાને જોતાંજ તુરત ઉભો થઇ બાથમાં ઘાલી
પોતાની પાસે બેસાર્યો ને પુછ્યું કે ભાઈ તું આમ
વ્યગ્રચીત મનથી કેમ છો? નથી કોઇ સાથે માણસ કે
નથી રથ ઘોડા તો જે હકીકત હોય તે સાચેસા-
ચી કહે ઓઢે કહ્યું કે મામા શ્રી આ વખતે મારું
દુખ કહેવાને દૃઢ્ય ચાલતું નથી તોપણ કહું છું.

સોરઠો.

જુઠાં ઇંધ આરોપ ભાઈએ દેશવટો દીધો;
મતી થઇ સૌ લોપ આવ્યો મામા તમ ભણી.

૨.

ભાલીના જે વેણ શુળી સમ સઉ લાગીયાં;
નહીં માન્યું મેં કેણુ દેશવટો અપાવીયો.

આવા શબ્દો સાંભળતાંજ વીશળદેની આંખ-
માંથી આંસુ વહેવાં લાગ્યાં ને ઓઢાને છાતી સર-
સો ચાંપી કહ્યું કે ભાઈ આ સજ તારૂંજ છે તું
સુખેથી રહે ને જો કોઇ જાતનો શોક રાખ તો
તને મારા સોગન છે. એવી ઘણીએક ધીરજ આ
પી જન્ને જણ મહેલમાં ગયા. ત્યાં ઓઢાને જોઇ

તમામ રાણીયો પણ ખુશી થઈ ધીરે ધીરે એકા
તમામ દુખ વીસરી ગયો ને પોતાના મામાની
સાથે મોજમજ ના દીવસ નીર્ગમન કરવા લાગ્યો.

મારા વાંચનાર મુજબ બંધુઓ તમે તો હજી
વીશયમાં મગ્યા રહ્યા છે તો તમને પુરો રસ
હિત્તન નહીં થતો હોય તો આર્ય જનો આ
મણી વાર્તાની નાયક જે વાર્તાનું રૂપ અને વાર્તા
રસમાં કુબાલનારી જે હોયલ પદમણી તેના રૂપ
તેના તરફ જરા દ્રષ્ટી ફેરવો કે હાથમાં લીધેલ
નોવેલ મુકવાનું મન થાય નહીં.

હોયલ પદમણીએ રજપુત રાજાઓમાં સાંગલ
ગામરાને ઘેર જન્મ લીધો હતો. હોયલ ધણીજ
સ્વપવાન ડાહી હુશીયાર લડવામાં બહુર
હતી. તે એક પરીનો અવતાર હતી. પણ આપને
લીધે તેને મનુષ્ય યોનીમાં જન્મ લીધો હતો.
સાંગલગામરાને ત્રણ દીકરા હોયલ નામે તેને આ
એકજ દીકરી હતી. સાંગલગામરો જ્યારે મર્જ
શયાએ સતો ત્યારે તેનું ભરીશ્ય થતું નહોતું
ને બહુ પીડા પામવા લાગ્યો ત્યારે હોયલે પોતાના
પીતાપાસે જઈને કહ્યું કે મારા પુણ્યપીતાશ્રી
આપના મનમાં શું ઈચ્છા છે કે તમારો દવજતો
નથી. અને બહુ દુખ પામે છે મારે હોય તે કહો.
રાજાએ ધીરેથી કહ્યું કે બેચ મારા મનની જે ઈ-
ચ્છા છે તે પુરી થાય તેમ નથી કારણકે ત્રણે કું-
વરોમાંતો બીલકુલ સતા નથી ને તારાથી બંને

તેમ નથી જેથી હું બહુ મુંઝવેશું.

હાથલે કહ્યું. પીતાશ્રી બાઈઓથી કામ નહીં
મને તે હું કરીશ માટે સુખેથી કહ્યું.

રાજાએ કહ્યું કે બેટા, બાંભણીયા. બાદશાહનું
આપણા માથે વેર છે તો તે નકી આપણું રાજ
લઘ લેશે તો પછી તમારી શી ગતી. તમારી
સંભાળ લેનાર કોણ, તો બેટા, એજ વિચારથી
મારો જીવ જતો નથી.

હાથલે હાથમાં પાણી લઈ કહ્યું કે પીતાશ્રી
હું તમને પાણી આપું છું કે એક માસની અંદર
બાંભણીઆ બાદશાહને હું હરાવીશ એ તમો
સત્ય માનજો. ને તમારા જીવને સદગતી કરજો.
આટલાં વચનો સાંભળતાંજ રાજા આ ફાની કું-
નિયાનો ત્યાગ કરી પરમકૃપાળુ પરમેશ્વરની હ-
જુરમાં ગયો.

આ વખતે હાથલની ઉંમર પંદરથી સોળ
વરસ લગભગની હતી. પોતાના શિરછત્રનું ભ-
વિખ્ય થવાથી પોતે ઘણું કદપાંત કર્યું. ને પોતાના
પિતાની સારી રીતે ક્રિયા કરી ને પોતાનું ધારેણું
કામ પાર પાડવા તત્પર થઈ. હવે જ્યારે વિકાળ
સિંહ પોતાના ભક્ષણ માટે પોતાનું સ્થાન છોડી
બહાર નીકળશે ત્યારે શું તેને શિકાર નહીં મળે.
મળશેજ, પણ આ કેસરીસિંહ નિરપરાધી શિ-
યાળીઆઓને તો બોલાવશેજ નહીં પણ તે નો
મદોનમલ હાથીનોજ શિકાર કરશે, તો આ બાં-

ભણીઆં બાદશાહ અત્યારે જે મદાનમત બની
કોઈની પણ ગણતરી ધારતો નથી તેને આ સિંહ-
હુમે થોડા વખતમાં પોતાના મંજમાં લેશે.

વીરાળદેવ વાઘેલા ઉપર બાંભણીયો બાદશાહ
હું વખત ચડી આવતો ને કહેતો કે, તું તારું
રાજ મને સુખત કર નહીં તો હું જોર જલમથી
તુંને બેહાલ કરી રાજ લેઈશ. આ વાત વીરાળ-
દે વાઘેલે પોતાના ભાણેજ ઓઠાને કહી ત્યારે
ઓઠાએ પોતાના મામાને ઘણી આજીજ કરી કહ્યું
કે, મને રજા આપો તો મારા મનની ઉમેદ પુરી
પડે, મારે મને કૃપા કરી રજા આપો તો હું સદા
તમારો આભારી થઈશ.

વીરાળદે વાઘેલે કહ્યું કે ભાઈ, તું આ વાત
છોડી દે કારણ કે, તું મારો ભાણેજ ને વળી થા-
પણ જેથી મારું નામ કલંકિત થાય જેથીએ વાત
કદી નહીં બને.

ઓઠાએ કહ્યું કે મામા, જ્યાં ઓઠો હોય ત્યાં
જે કદી દુશ્મન આવી શકી જાય તો દુનિયામાં
મારું આયુષ્ય નિરર્થક છે એમજ સમજું છું મારે
મને કૃપા કરી રજા આપો.

ઓઠાનો અત્યાચાર જોઈ ઘણુંજ દીલ નારાજ
થતાં રજા આપવી પડી, કે તુરત ઓઠાને ખુશા-
લીનો પાર રહ્યો નહીં. ને પોતાના માણસોને
વરધી આપી તયાર કરવા લાગ્યો. રાજ્યશુરને
બાલાવી, સારૂ મહુર્ત જોવરાવી રવાના થયો. ને

ઠેકાણે ઠેકાણે સુકામ કરતો કરતો માણસોને સુખ
દેતો રસ્તો ગમન કરવા લાગ્યો.

આણી તરફ હોથલે પોતાના લાઘ્યોને કહ્યું
કે મેં પિતાશ્રીને પાણી આપેલ છે. જેથી હું બાં-
લણીઆ બાદશાહ સાથે લડવા જાઉં છું ત્યારે
તેના લાઘ્યોએ કહ્યું કે, અમે પણ તમારી સાથે
આવીએ ત્યારે હોથલે કહ્યું કે જો તમારામાં શુ-
રવીરતાનાં અંકુરો હોય તો આજદીન સુધી તમે
તેને સુખે રહેવા કેમ દેત. તો તમારા જેવા કાય-
રોનું મારી સાથે કામ નથી કારણ કે એક કાયર
હજાર શુરવીરોનું શૌર્ય ખેંચી લીધે છે માટે હું
કોઈને સાથે લઈ જવા ઇચ્છતી નથી. મારા મો-
હાથી મારાજ વખાણ કરવાં તે મારૂં ભૂખણ નહીં
પણ બંધુઓ સિંહનું બચ્ચું જંગલમાં નીશંકપણે
ફરે છે ને તેને કદાચ હજારો શિયાળવાં સામાં મ-
ળશે, તો તે કિશોર વયનું બચ્ચું જરાપણ દીલની
અંદર દહેસત ધરનાર નથી પણ શિયાળીયાઓને
તેને દેખી તુરત પોતાનો બચવાનો રસ્તો જ શો-
ધશે. વળી બંધુઓ હું કોઈને હર રાખતી નથી
કારણ કે મારા નરીબમાં જે વીધીએ નિરમ્બુ
હશે તે મિથ્યા કરવાને કોણ શક્તિ ધરાવે છે.
માટે મારા વહાલા અને ફલદિપક બંધુઓ તમે
આહીંજ રહો ને જો હું કીર્તિ મેળવીશ ને છ-
વતી હોઈશ તો તમોને મળીશ. ને જો રણસંઘા-
મમાં મરુંને શર્ણુ ઘઘશ તોપણ મને સંતોષ છે,

કારણ કે રણસંભામમાં સામે પગે શુરવીસ્તાથી
 લડવાવાળાને સદા સ્વર્ગનું મુખ મળે છે. મારે
 હજારે હું તમારી રજા લઉં છું. કારણ કે મનમાં જે
 કામ નહીં ધારેલ તેને વિલંબ લગાડવાથી કાંઈપણ
 બિઘ્ન થાયજી મારે હવે હું જાઉં છું. એમ પોતા
 ના બંધુ તથા પ્રજાની રજા લઈ પોતે પુરૂષનો વેશ
 પહેરી, શેઠમાં કટાર કેડે લટકતી તલવાર ખંખ-
 ની અંદર ભાથાં તીર વગેરે લઈ પોતાના દેવાસી
 ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ તમામને છેવટના પ્રણામ
 કરી રવાના થઈ.

ઝોઢાએ પોતાની સ્વારી કુચ કરી ને ચાલ્યો
 જાય છે ત્યાં રસ્તામાં હોથલ પુરૂષના લીખાસમાં
 તેને મળી ત્યારે ઝોઢાએ તેના મુખ સામું જોઈ તેના
 સ્વરૂપથી મોહિત થઈ ગયો અને મનમાં વિચારવા
 લાગ્યો કે આ કોઈ કામદેવ જેવો પુરૂષ રાજકુંવર
 હશે પણ આવી કીશોર વયમાં એકલો નીકળ-
 વાનું કારણ શું. એવી પોતાના મનને તર્કવીતર્ક
 કરતો તેની પાસે ગયો અને ધીરેથી પુછ્યું કે
 આપ કોણ છો. ને ક્યાં જાઓ છો ને આપનું નામ
 શું તે કૃપા કરી કહોશો. ત્યારે હોથલે કહ્યું કે પ્ર-
 થમ આપની તમામ વાતથી વાકેફ કરોકે હું જા-
 હીતો થઈ પછી મારી વાત કરીશ ત્યારે ઝોઢે કહ્યું
 કે હું કેરાકોટનો ફટાયો છું મારું નામ ઝોઢાકેર
 છે મારી ભાલીએ મારા માથે ખોટું આરોપ
 નાખી મને દશપાર કરાવ્યો છે તો હું મારા મામા

વીરાજી વાઘલાને ત્યાં રહ્યો. મારા મામાં ઉપર બાંભણીયા બાદશાહનું વેર છે તો તેને મદદચડેલો ઉતારવા હું જાઉં છું હવે આપનું તમામ વર્ણન કહેવા કૃપાવંત થાશો.

હોથલે ઓઢાનું નામ સાંભળતાંજ દીલ શાંતીને વશ થઈ ગયું કારણકે તેણે ઓઢાની પ્રજ્યાતી તથા બહાદુરી ધણા દિવસથી સાંભળેલ જેથી પોતે પોતાનું વેશવાળું પણ થવા ઈચ્છેલ નહીં આ વખતે ભરમ ખુલેો નહીં કરવા માટે કહ્યું કે, હું સાંગાલ ગામરાનો કુંવર છું ને હું પણ બાંભણીયા બાદશાહ સાથે લડવા જાઉં છું ઓઢે તેના પિતાનું નામ સાંભળતાંજ તેના મોઢા સામું જોઈ રહ્યા ધણીક શંકા ઉત્પન્ન થઈ પણ વખતને અનુસરી પોતે છાનો રહ્યો. હોથલે કહ્યું કે તમે બાદશાહ સાથે લડવા જાઓ છો પણ બાદશાહ શુરવીર છે જેથી તમે ફાયરો નહીં ત્યારે તમામ હસવા લાગ્યા ને પુછ્યું કે અમે જ્યારે નહીં પહોંચીએ ત્યારે આપ એકલા કેવી રીતે લડશો. હોથલે કહ્યું કે મારું નામ એકલમલ છે જેથી હું બીજાની મદદ લેતો નથી ને જો તમારા સૈન્યમાં કોઈ શુરવીર હોય તો હું આ તીર સામેના ઝાડમાં નાખું છું તે ખેંચી લીધો. એમ કહી ભાથામાંથી તીર ચડાવી જોઈથી સામેના ખાખરાના ઝાડમાં નાખ્યું ને તમામને કહ્યું જાઓ ખેંચી લીધો.

શુરવીર રજપુતો તમામ એક પછી એક જોરથી ખેંચવા લાગ્યા. પણ તીર નીકળ્યું નહીં ને તમામ ખશીયાણા પડી ગયા.

એકલમલે તમામને પુછ્યું કે, કેમ હવે કોઇ હવે કોઇ તમે તીર ખેંચો છો કે નહીં ત્યારે તમામ ત્રીયું બેઠું રહ્યા ને કોઇએ જવાબ આપ્યો નહીં ખીં હોથલે પોતાના ઘોડાને ઝાડપાસે લઇ જઇ જમણા હાથે તીર ખેંચી લીધું આટલું જોર બેઠું બોલે તો દીંગ બની ગયો ને એકલમલને તેણે કહ્યું કે આપણે સાથે લડવા જઇએ ત્યારે એકલમલે કહ્યું કે હું કબુલ કરું છું પણ જે માત્ર મળે તેમાં મારો અરથો અરથ લાગ લઉં બોલોએ ઘણી ખુશીની કબુલ કર્યું ને સાથે આલ્યા.

શહેર બહાર ઉભા રહી વીચાર કરવા લાગ્યા છેવટે એકલમલે કહ્યું કે કાંતો તમો વાડાની અંકરથી અઢીસો સાંઠો છે તે કાઠો ને નહીંતો ભરવાડો ઉપર ઊભા રહો કે જેથી કોઇ ઉભા થઇ શકે નહીં ત્યારે તમામે કહ્યું કે અમો સાંઠો કાઠશુ ને તમો ચોકી કરો એકલમલે તે કબુલ કર્યું ને તમામ વાડાપાસે ગયા ત્યાં કાંટાળા ઝાડનો ઝાંપો બંધ કરી તમામ ભરવાડો સુધ ગયા હતા તમામ ભેળા થઇ ઝાંપો ઉઘાડવા લાગ્યા પણ ઊધડયો નહીં આ તમામો એકલમલ ઉભો ઉભો બેતો હતો તે હસી પડ્યો ને બોલ્યો કે તમે શું બાદશાહથી વેર લેશો એમ કહી પોતે ઝાંપાનું એક તીરખું લઇને જોરથી ખેંચી ઝાંપાને ફર નાંખી દીધો હતો.

ને તમામ અંદર ગયા એકલમલે તરવાર ખુલી કરી ભરવાડો ઉપર ઊભા રહ્યા ને બીજા માણસો

સાંઠો ભેળ કરવા લાગ્યા પણ સાંઠો ઓઠા અવળી
 ભાગવા લાગી પણ મહેનત કરી પણ સાંઠો ભેળી
 થઇ નહીં. છેવટ તમામ કાયર થઇ એકલમલપાસે
 આવ્યા ને કહ્યું કે અમારાથી સાંઠો ભેળી થતી
 નથી એડલે એકલમલે એક સાંઠ ઉપર સ્વાર થઇ
 ઉંચું લુગુકું ચાડીકાની પેઠે ક્યું કે તુરત તમામ
 સાંઠો પછવાડે ચાલી નીકળી. તમામ બહાર ગયા
 ને એકલમલે કહ્યું કે હશે આપણે ભાગ પાડે
 ત્યારે ઓઠાએ ઘણી ખુશીથી હા પાડી ભાગ પા-
 ડવાની તઈયારીમાં છે ત્યાં એકદમ બાદશાહનું
 લશ્કર આવી પહોંચ્યું ત્યારે એકમલે કહ્યું કે
 ઓઠા કરે બાદશાહનું લશ્કર આવી પહોંચ્યું
 મારે ગમે તો તમે બધી સાંઠો સાચવો ને ગમે
 તો લઢવા જાઓ ત્યારે તમામ માણસે કહ્યું કે,
 અમે સાંઠો સાચવીશું. ત્યારે એકદમ લડવા તૈ-
 યાર થયો ને બાદશાહના લશ્કર સામે ગયો ઓ-
 ઠાએ સાથે જવા કહ્યું પણ એકલમલે તેને ના
 પાડીને પોતે એકલો ગયો ને શ્વેત ત્રણ કલાકની
 અંદર બાદશાહના દળને પાયમાલ કરી દીધું ને
 પાછો પોતાને ઠેકાણે આવ્યો ઓઠાએ તેનું પરા-
 ક્રમ જોઇ ઘણી શાખાસી આપીને સાંઠોનો ભાગ
 પાડવા માંડ્યા પણ એકે સાંઠ એક તરફ રહે નહી
 ત્યારે એકલમલે તમામ સાંઠો ભેળી કરી પોતા
 ના ઘોડાને એકદમ જોસભર દોડાવી સાંઠો વચ્ચે
 થઇ ફાટ્યો જેથી બન્ને ભાગ સરખા થઈ ગયા.
 એકલમલે કહ્યું કે ઓઠા તમે ભાગ લીધો ને

પછીથી અમારો ભાગ લઈશ કારણ આ બધી મહે-
નત તમારી છે તોપણ એકમલે કહ્યું કે એમ
બને નહીં પ્રથમ તમે લીઓ ઘણી આનાકાનીએ
એકઠા ભાગ લીધો. એકલમલે પોતાનો ભાગ
લઈ ઓઠાને કહ્યું કે આ મારી સાંઠો હું તમને
ફેંટેહુંના અંગે ભેટ આપું છું ઓઠાએ ઘણી ના-
કહી પણ એવટે અત્યાચહુ જોઈ લેવી પડી ત્યાંથી
એકલમલે કહ્યું કે હવે મારો રસ્તો અહીંથી જુદો
ચાલે છે મારે હું ઓઠાકેર કોઈ વખત મળી
આભારી કરશો હું તમારી પ્રીતિમાં સજડ બં-
ધાય ગયો છું ઓઠા કહ્યું કે એકમલ કોઈ દિવસ
મને સંભારશો કે નહીં ત્યારે એકલમલે કહ્યું કે—

સોરઠો.

હું ન વીસડું નામ રૂઢે માંહી તું જડયો,
હવે છેવટના પ્રણામ મળજો આવી કોઈદી.

૨.

મારું મન તુજપાસ તારા મનમાં શું હશે,
ઓઠા થાન હિદાસ, પ્રભુ પાછા મીલાવશે.

૩.

એકલ મલતુજ નામ દીન રેન જપશું અમે
નહીં ગોઠે ધનધામ એકલમલ દીદારવીન.

૪.

સજડ જડીયો ફેનેહુ ત્રાડી ચાલ્યા જાઓઠો

કરશે બીજાથી નેહુ નામ અમારું ભુલશે.

૫.

નામ કેમ ભુલાય નામે ઘટમાં ઘરે કર્યા

મરતાં ના વીસરાય ઓઢા તમારા સ્નેહને

આમ એક બીજાને કહેતાં આંખોમાંથી અશ્રુ પ્રવાહ ચાલવા લાગ્યો એક બીજાને બોલવાની શક્તી તદ્દન નીર્બળ થઈ ગઈ ને એક એકના મોં હા સામુ જોઈ રહ્યા ઓઢા ત્યારે એકલમલ સામું તાકીને જોવા લાગ્યો ત્યારે એકલમલ શરમાઈ નીચું જોઈ રહ્યો. ત્યારે ઓઢાને મનને પુરેપુરી શંકા થઈ કે આ સાંગલગામરનો દીકરો નહીં પણ જે મેં સાંભળેલ તેજ આ હોયલ પણ કહેવાનો વખત ન હોતો જોથી લાચાર થઈ એકલમલને રમ આપી ને પોતે પણ રવાના થયો.

હવે ઓઢા હરવખત એકલમ ગયેલ રસ્તો જોતો જોતો ચાલ્યો જાય છે. કારણ કે કહ્યું છે કે.

સોરડો.

જેનું મન જે સાથ લલચાઈ લાગી રહ્યું;

ગમે ન બીજી વાત રહેલી ન તદરૂપ થઈ.

તેવીજ રીતે આ ઓઢાનું મન એકલમલના રૂપના પાસલામાં સજ્જડ જડાઈ ગયું હતું. તે કેમે કરી મુક્ત થાય તેમ ન હતું છેવટે ચાલતાં ચાલતાં પગ પણ અટકવા લાગ્યાં ચાલવાની શક્તી પણ નાબુદ થઈ ગઈ શરીરમાં એકદમ પ્રસીનો છુટ્યો ને પોતે અકળાઈ ગયો છેવટે

પાંતાના સેનાપતિને પાસે બોલાવી કહ્યું કે મારે
જરાં રસ્તામાં કામ છે તો તમે સંભાળીને જાણે
જે જીવતા હોયશું તો ફરીને મળીશું નહિતો છે-
હલા પ્રજામ છે ને મારા મામાને પણ કહેજો.

સોરડો.

જતે સડીવાર અતે ઓઢા વિસારીયો;
જાજા જાજાને જીવાર વિશળદે વાઘેલાને.

માટે હે સેનાપતિ મારા મામાને જાજાથી
મારા પ્રજામ કહેજો, હું અહિંથી દેશાટન કરવા
જનાર છું વળી એટલું પણ કહેજો કે હું કાંઈ કુ-
ખથી જતો નથી તેમજ તમે જે મારા ઉપર
પ્રીતિ વાપરી છે તેના ઉપકાર હું જીવતાં સુધી
જીવું તેમ નથી. હું પૂર્ણ સંતોષ પામ્યો છું અને
મેં તમારું કાંઈ પણ કામ કરેલ નથી વળી
હું પાછો મળવા માટે આવી જઈશ. દેશાટન કરવા-
થી ચાતુર્ય વધે છે. ઘણાક સારા માણસોની પીછા-
જી પણ દેશાટણ કરવાથી થાય છે, માટેજ હું
જાઉં છું. સેનાપતિએ ઘણું કહ્યું પણ માન્યું નહીં
ને છેવટના પ્રજામ કરી રવાના થયો.

મારા સુજા બંધુએ આપતો જાણતા હશે કે,
જે એકલમલ તે કોણ હતો તો પણ મારે જણા-
વવું જોઈએ તો તેજ આપણી વાર્તાની નાયક હો-
યેલ પદમણીજ હતી. હોથલ ઓઢાથી જુદી પડી
કે તુરત પોતાનો અર્થ પુરવગ ચલાવી મૂક્યો.
ઓઢાને જેટલો સ્નેહ હોથલ પ્રત્યે હતો. તેટલોજ

હોથલને પણ હતો. તેપણ ઓઢા તરફ દુર. વખતે
 જોતી ચાલી જાય છે ને ચાલતાં એક જંગલમાં
 પડી, આ જંગલ ઘણું જ રળીયામણું હતું જમ-
 વચ્ચે એક સુંદર તલાવ હતું. આ તલાવની શોભા
 જોતાં માણસોના મન આકર્ષાઈ જતાં ને થાકેલાં
 વટેમાર્ગુ મનુષ્યો ત્યાં બે ઘડી આરામ લેવા બેસ-
 તાં. તળાવની ચારે બાજુ આરસથી બાંધેલ ફેર હતી
 ને તે છેક-પાંચથી છ ફુટ ઊંચી હતી, તમામ ઠે-
 કાણે તળાવને ચડવા માટે આરસની બનાવેલ સી-
 ડીયો હતી. તલાવની અંદર ચારેબાજુએ ડાહર
 ગુલાબ, ચંપો, ચંબેલી, જાય, બુધ, કેતકી વીગેરે-
 નાં સુગંધી પુષ્પદાર વૃક્ષો જુદી રહ્યાં હતાં. ત-
 લાવની અંદર નિર્મળ પાણી ભરેલું હતું. આવી
 શોભા જોતાંજ હોથલનું મન બે ઘડી ત્યાં આરામ
 લેવાને લલચાણું એટલે તુરત પોતે ઘાડથી ઉતરી
 ઘોડાને પાળ નીચે બાંધી પોતે ઉપર જઈ બેઠી.
 પોતાના શરીરને ગરમી ઘણીજ લાગવાથી પોતાને
 નાવાનું મન થયું જેથી પોતે તમામ કપડાં ઉતારી
 તલાવમાં પડી કારણ કે, સ્ત્રીઓને જ્યારે બહોણું
 પાણી મળે ત્યારે તે બહુજ ખુશી થાય ને નગ્ન
 થઈ નાવા પડે તેવીજ રીતે હોથલપણ તમામ ક-
 પડાં ઉતારી પોતે તલાવમાં પડીને પાણીમાં આ-
 નંદથી લહેરો લેવા લાગી પોતાના છુટા ચએલ
 કેશ પાણી ઉપર પથરાઈ ગયાં છે. તો દુરથી જોના-
 રને તો એમજ અસર થાય કે કોઈ નાગપદમણી
 જળક્રીડા કરવા માટે બહાર આવેલ હશે, પણ શું

નાગંકન્યા શું આ હોથલના સ્વરૂપથી વધી જમ
તેમ છે નહીં કદી નહીં હોથલના તેજના આગળ
મૂર્ચ પશુ સ્તંભી જાય તો મનુષ્યનો તેની બરો-
બરી કોણ કરી શકે. પોતે આનંદથી પાણીમાં
જળક્રીડા કરે છે.

અહીંથી ઓઢા જુઢા પડ્યો કે તુરત ઘોડાને
મારી મૂક્યા ને જે રસ્તે હોથલ ગઇ હતી તેજ
રસ્તો ત્વરાથી ગમ્મન કરવા લાગ્યો ઘોડાજ વખતમાં
તેજ જંગલ કે જ્યાં તળાવમાં હોથલ નહાતી હતી
ત્યાં આવી પહોંચ્યો ને ઘોડાના તાજ પગ જઈ મનને
શાંતિ થઇ કે તે બહુ દુર ગએલ નથી એટલે પોતે
જંગલની વચ્ચે ગયો ત્યાં તલાવ કાંઠે હોથલના
ઘોડાને દીઠા એટલે પોતાનો અથ તલાવ ભણી
ચાલાવ્યો ને કાંઠે આવી ઘોડાને નીચે બાંધી પોતે
જ્યાં હોથલના કપડાં પડ્યાં હતાં ત્યાં આવી બેસી
ગયો. હોથલે પાણું વાળી જોયું ત્યાં ઓઢાને જોઇ
પોતે શરમાઇ ગઇ ને કહ્યું કે.

સોરઠો.

ઓઢા અવળી આ રીત શરમ જરી નહીં આણુતા,
નોય પરાણે પ્રીત માટે જાઓ તમ મારગે.

૨.

મારગ બુદ્યો આજ શુદ્ધબુદ્ધ તો નવ રહી,
તેમાં ક્યાંથી લાજ લાન બુદ્યો હું દેહીની.

૩.

દેશુ તમને ગાળ આપા જાઓ અહીં થકી,

આવી કરોને આળ પ્રીતિ થાશે નહીં કદી.

૪.

ભલે દીયોને ગાળ ગાળ લાખેણી માનસું,
શીદ ચડાવો આળ અમે પંખી પરદેશના.

૫.

ભલે મળ્યા મમનાથ સુખ અધિકતો માણસું,
મહું હેતે હું હાથ સુખકુળના સાથી થસું.

હે ઓઢા કેર હવે હું તમારીજ થઈ ચુકી છું
જ્યારથી મેં તમારું નામ તમારી કીર્તિને તમારી
સુરવીરતા સાંભળી છે ત્યારથી તમારા શીવાય
અન્ય પુરુષો જ્ઞાત સમાન ગણ્યા છે જો આપ ન
મળ્યા હોત તો હું તમારા દેશ તરફ આવવા વી-
ચાર કરતી હતી વળી આપણે હાલ જુદા પડ્યાં
ત્યારે પણ મેં જો તમને મારું નામ ન આવ્યું તે
ફક્ત તમારી પ્રીતિ જોવા મારેજ મારે હે ઓઢાજ
મારા ચીર આપો ને તમે વાંસો ફરી બેસો તો
હું મારા કપડાં પહેરી તમારી પાસે આવું ત્યારે
ઓઢ તેના લુગડાં પાસે મુકી પોતે વાંસો વાળી
ઓઢા એટલે હોથલ પોતાના કપડાં પહેરી બહાર
નીકળીને ઓઢા પાસે આવી ઓઢ હિભા થઈ
તુરત સ્નેહથી મળ્યો ને કહ્યું કે હોથલ આંહી
કેઈ મનુષ્ય તો છે નહીં તો આપણે પંચદેવની
સમક્ષ પાણી બહણ કરીએ ત્યારે હોથલે કહ્યું કે મેં
જો તમનેજ સ્વામી ધાર્યા છે તે હવે બીજાની ધ-
વાની નથી પણ મારે જો જો છૂત છે તે તમે જો પા-
ળવાનું વચન આપો તો પછી આપ જેમ કહો તેમ

કરવાને આં દાસી દાજર છે વળી પ્રથમ મનમાં
 વીચાર કરજો કે મારી સાથે પાણી ગ્રહણ કરી
 તમારે દુખજ ભોગવવું પડશે માટે વીચારીને વ-
 ચને આપજો વચને બંધાણ પછી પસ્તાવો થશે
 તે નકામો છે પાછળ મતી કાંઈ કામની નથી માટે
 જો તમારા દીલની પુરી ખુશી હોય તોજ વ-
 ચને બંધાજો નહીં તો જેમ પ્રીતી ચાલે છે તેમજ
 નભાવો ને તમે તમારે રસ્તે સુખેથી સીધાવો ને
 હું મારે રસ્તે જઈં તો જેમ મનની ખુશી હોય
 તેમ કરજો.

આવાં વચનો સાંભળી ઓઠે કહું કે હું પદમણી
 હજી તમારે મનને કાંઈ જુદાઈ જણાય છે. દુખમાં
 દીવસ તો શું પણ તમારા માટે આ મુસ્તક પણ
 ૨ તુમ્હવત લેખું છું વળી—

સોરઠો.

સારસ પક્ષીની જોડ જીવું એકે નવ રહે.
 જો પડે એકની ખોડ તો બીજી કેમ બચી શકે.

૨.

દુખનાં ઉગે ઝાડ આજ તુટી શીરપર પડે
 તુંજ સામા મુજ પ્રાણ વીયોગે કેમ રહી શકે.

૩.

હાંથલ તારા વેણ કેમ કરી ઉથાપીએ
 તુંજ રોણા હું પારોણ તુજ માટે પ્રાણજ આપીએ.

૪.

તુજ શમ બીજી જોડ જોતાં કદી નહીં જડે,

નહીં આપણુ કે ખોઠા ઓઠાને આવી મળી.

૫.

તુજ મનની ઇચ્છાય આધીન થઈને ચાલશું,
કદી શરીર સમુળુ જાય ઓઠો અલગ થશેજ નહીં.

માટે જે વચન માગે તે આ વ્રજ્યતે આપવા-
તૈયારછું દુખ તો હું કાંઈપણ લેખતો નથી પણ
પ્રીતીના અંગે માથું પણ જાય તો તે બહુતર છે
વળી મીન જળવીના રહી શકે નહીં તેમ હું તારા
વીયોગથી એક પલપણ જીવીશ નહીં માફ મન
જ્યારથી તારો વીયોગથયો ત્યારથી જવાળામાં બળે
છે તો હવે તારા આલીંગન રૂપી વારીથી શાન્ત
કરવું તે તારાજ હાથમાંજ છે જેમ મયુર વર્ષાફલ
ચાહે તેમજ હું તારા દરશન ચાહતો હતો તો ઇન્ધ-
રે મને તારો મીલાપ કરી દીધો માટે હું પદમણી
તમારે જે વચન માગવું હોય તે ખુશીથી માગી
દ્યો માફ સાત પેઠીનું વચન છે માટે મન ગમતું
વચન માગી દ્યો હું આપવાને તૈયારછું ત્યારે
હાથલે કહું કે ઓઠા કેર હું બીજું કોઈ ઇચ્છતી
નથી રાજપાટ સુખ સંપત્તીનો હું લોભ રાખતી
નથી જો કે મારેસુખ ભોગવવું હોયતો હું રાજપાટ
સા માટે છોડી દઉં ફક્ત તકદીર એજ સાચાં છે,
જગકર્તા રંકને રાય બનાવે ને રાયનેરંક એક પ-
લમાં બનાવી દે છે માટે તે વીશેનો કાંઈ પણ મને
લોભ નથી. મારે ફક્ત માગવાનું એટલુંજ છે કે, હું

ભારી મુખ દુખની સાથી થાઉં હું તારી દારી ન
 હું મારો શીરછત્ર પણ આ વાત જો કોઈ મનુષ્ય
 મેં મોઢે બાય ત્યારે હું તારી નથી એમ સમજી
 હોવું તમારા ભાઈ તમારા મીત્ર તથા તમારા નીડ-
 કના સંબંધી હોય તો પણ તેને જાહેર થવું ન જો-
 ઇએ કે હોથલ મારા ઘરમાં છે ને જો જાહેર થશે
 તો પછી પુરો પસ્તાવો થશે ને પછીથી એકે ઉપા-
 ચ કામ લાગશે નહીં મારે જો મન દ્રઢ રહે તેમ હોય
 તો કબુલ કરજો નહીં તો પાછળથી તમારી ફજેતી થશે
 ને દુનીયાને મોઢું બતાવી શકાશે નહીં મારે ખુબ
 વીચાર કરજો હજી વીચાર કરવાનો વખત છે પછી
 પસ્તાવો કામનો નથી એમ એકથી હજાર વખત
 હોથલે કહ્યું પણ ઓઢાતું મન ડગે તેમ નહોતું વળી
 હોથલે કહ્યું કે હું માણસની વસ્તી એટલે કોઈ શહે-
 ર કે ગામડામાં રહીશ નહીંને જંગલમાંજ રહીશ
 ત્યાં હજારો સંકટો સહન કરવાં પડશે. ને પાછળથી
 તમારો દેશ પણ યાદ આવશે તો પણ પછી કાંઈ
 કામ નહીં આવે આપણે કોઈ પહાડ કે પર્વતમાં
 રહેવું પડશે. ત્યાં નહીં મળે સુવાને પલંગ કે નહીં
 મળે બેસવાને ખાટ તદ્દન પથ્થરમાં દીવસ નીર-
 ગમન કરવા પડશે તો જો દીલથી પુરી હામ
 હોય તોજ હા પાડજો.

ઓઢે કહ્યું કે તમે મને વધારે શામાટે તાવોછો
 હું ઓઢો કદી બદલનાર નથી.

સોરઠો.

ઓઢો વચન એક, મરે તોય મેલેજ નહીં.

સાચી મનની ટક, છોડાવી કેમ છુટશે.

૨.

આ શીર સમુળુ જાય, આ શરીરના કટકા કરે;
ઓઢો વચન બંધાય, એવ જાતાં મુકેજ નહીં.

૩.

ચોખ્ખું તાવે હેમ, ભેગ કદી નીકળેજ નહીં;
ઓઢોતું મન એમ, ત્રાંબુ તાવે થશેજ નહીં.

તેમજ હે હોથલ તું ગમે તેટલું કહીશ પણ
આ ઓઢો બદલનાર નથી વળી એક ઠેકાણે કલું છે કે
દોહરો.

ફળ ફરે વાફળ ફરે, ફરે નદીના પુર;
સજન બોલ્યા ન ફરે, કદી પશ્ચિમ ઉગે મુર.

માટે હું સજનતા છોડી દુર્જનતા કદી મહણ કર
નાર નથી. ને જો મારા વચનનો ભ્રષ્ટ થાઉં તો
પૃથ્વી રસાતાળ જાય ને સતીનો વખત મળેજ નહીં
માટે તમે તો કુંગરમાં રહેવાનું કહોછો પણ જો
કદી જાડ ઉપર રહે વા તમારી ખુશી હોય તો ત્યાં
પણ હું તમારી સાથેજ રહેવા ખુશીજ છું.

સોરઠો.

ભલે આવે શીર દુખ, કદી ઝાડ શીરપર ઉગશે.
વીનાં દરશન તુજ મુખ, ઓઢો જગ શું એવશે.

૨.

મારે મન તું પ્રાણ, તારા મનમાં શું હશે.

જે થાય હજારો હાથ, ઓઢા અળમે નહીં થયે.

૩.

તુજ મનમાં છે જેમ, એમજ મારા મન વીસે;
વાંકા બોલી વેણ, બાળે છે શીદ મુજને.

૪.

જેની થઈ હું દાસ, બીજાની થાઈશ નહીં.
હતી જે મનની આશ, ઇશ્વરે પુરી કરી.

૫.

હવે કરે શીદ વાર, નારી નેહ કરે તમે;
ફેરા ફેરોને ચાર, આભારી થઈશું અમે.

૬.

ઠગલા કીધા ચાર, વેળુના જંગલ વીચે;
ઓઢાને હાથલ નાર, ફેરા ફરીયાં પ્રીતથી.

ખન્ને જણે જંગલમાં વેળુના ચાર ઠગલા કરી
સુર્ય અને પંચદવને સાક્ષી રાખી પાણી મહણ
કર્ચું ત્યાર પછી ઓઢે કંઈકે મહારા પ્રાણથી વહાલી
પદમણી તેં મને આટલો ન તાવ્યો હોત ને ફક્ત
એક વચનજ માગી લીધું હોત તો શું હું કબુલ
ના કરત વહાલી વીચાર તો કર કે જે તારાઉપર
મારી પ્રીતિ ન હોય તો હું રસ્તામાં માફં લશકર
છોંડી હું તારા પછવાડે શામારે આવું વળી બચા-
રથી તારું નામ સાંભળ્યું છે ત્યારથી રાત્રે સ્વપ્નાં
પણ તારાંજ આવતાં પણ વગર કારણે ત્યાં આવ-
વાનું બને નહી. મારા ભાઈએ મને દેશવટો કીધો
તેનો હું મોટો ઉપકાર માનું છું કે તારા જેવી

મનની માનેલ પદમણી સાથે સદાનો સાથી થયો
 તો સારૂ થભે મારી ભોળાઈનું કે મને દેશવટો
 અપાવીયો હોથલે કહ્યું કે સ્વામી તે તમામ અન્યો
 અન્ય છે જેવી તમારા મનની ઇચ્છા તેવીજ મારા
 મનની હતી. પણ લાચાર કે જ્યારે તમે સુરવીર
 પુરૂષો નીકળી શકો નહીં ત્યારે અમે તો અબળા
 અમોને નીકળતા હજારો વીચારને હજારો જોખ-
 મમાંજ નીકળવું તે કેમ બની શકે પણ જ્યારે
 ઇશ્વર સાનુંકુળ હોય ત્યારે તમામ સારૂજ થાય મેં
 મારા પીતાને મરતી વખતે પાણી દીધેલ કે બાંભ-
 હીયા બાદશાહનું વેર મારા હાથથી લઈશ ત્યારે
 મારા પીતાએ સ્વર્ગવાસ કર્યો કારણ કે તેને બાદશા
 હનું વેર લેવાની બહુજ ઇચ્છા હતી તો તે કામ મેં
 માથે લીધું તો ઇશ્વરે તમારો મીલાપ કરાવ્યો.

પતી હવે ચાલો અહીંથી રવાના થઈએ ને
 ક્યાંક સારૂ સ્થાનક શોધી ત્યાં રહીએ. વળી સ્થા-
 નક એવું શોધવું કે જ્યાંથી કોઈ પણ જાતનો રસ્તો
 નીકળતો ન હોય પાણીનું કોઈ પણ સાધન નહીં
 હોય ને જ્યાંથી શહેર પણ નહીં હોય તેવું
 શોધવું કારણ કે શહેરમાં હર વખત ચીજો લેવા
 જવી પડે, તો તેપણ નહીં જોઈએ પાણી તો છેક
 આપણા રહેવાના સ્થાનક પાસેજ જોઈએ, કારણ
 કે નાવા ધોવા માટે પણ ઉપયોગમાં લેવાય માટે
 હવે ચાલો એમ કહી બન્ને જણુ રવાના થયા ને
 ફરતાં ફરતાં એક અઠવાડીયું તો કાઢી નાંખ્યું ને

એક કુંગર પાસે જઈ પહોંચ્યા આ કુંગર ધણીજ
 રળીયામણા હતો તેની અંદર એક મોટું ભોંયડું
 હતું ત્યાં જઈ તપાસ કર્યો તો હોથતને આ જગ્યા
 પ્રસન્ન પડી કારણ કે નજદીક એક સુંદીર પણ નાવું
 મરખું તળાવ હતું શહેર પણ ત્રણ માઇલને છેટે
 હતું જેથી તે જગ્યા ધણીજ શાન્તી આપે તેવી
 લાગી તેથી હોથલે અહીંજ રહેવા મરણ બતાવી
 કે તુરંત આઠો પણ ખુશી થયો ને બંને જણ
 અંદર ગયાં ને, અંદરની તમામ જગ્યા સાફ કરી
 મુખેથી દીવસ નીર્ગમન કરવા લાગ્યા.

—❀સમાપ્ત.❀—

મેટીસ.

આ પુસ્તકાલયમાં ઘણી જાતના પુસ્તકો મળી શકશે.
પણ હાલમાં નવીન ચારણ ભાટના મુખથી કેવાતી વાર્તાઓ
એક અનુભવી લેખક પાસે તૈયાર કરાવી આપણી દેશી
ભાષામાં છપાવી છે,

છેલજરાર અને મોહનારાણી.

દોહા ચોપાઇ સાથે

કીમત છ આના.

ત્રેમની પરી અને રનેહનું સંકટ.

આખેહુબ દેખાવ,

કીમત બે આના.

ભક્તશિરોમણી ભજન સંગ્રહ.

મોળા ફેલાવો હોવાથી થોડી નકલ છે.

વહેલો તે પહેલો

કીમત આઠ આના.

સતી લક્ષ્મી.

કીમત ચાર આના.

મળવાનું ઠેકાણું.—

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ પુસ્તકાલય,

ટે. ખારજેટ,

ભાવનગર.

વિભાગ ૨ જો.

સ્થળ—ગિરીવાસ.

—૩૬—

મરિા. વાંચક સુજા બંધુઓ રાજાને મહેલ,
રંકને કુંપકું કીડોને દર ને સિંહને પોતાની ગુફા
એમ સૌ સૌને પોતપોતાના સ્થળ પ્રીય લાગે છે,
શુ' મોટા રાજાઓ રંગ બેરંગી હવેલીઓમાં રહે-
છે ને ગરીબ અને કંગાલ એક છાપરી બનાવી
તેમાં રહે છે તો શુ' તેના દિવસ નથી જતાં ?
તમે એક સ્થાન છોડી બીજે સ્થળે જઈ વસશો
ત્યારે તમારા મનને ફક્ત થોડા દિવસજ ચેન નહિ
પડે પણ પછી તો તમારા મુળ સ્થળ જેવુંજ તેપણ
લાગશેજ.

તેમજ આ વખતે ઓઢા તથા હોથલે સુખ
દુખ સરખાં માની, આ કુંગર પોતાનું અસલ વ-
તનજ છે એમ માની સુખે દિવસ નિરગમન કરવા
લાગ્યા ને એક બીજાની અગાધ પ્રીતિને લીધે
સુખ ચેનમાં ને એશઆરામમાં દિવસા જતાં હતા
વળી જ્યારે ત્યારે ઓઢા આ કહેવત કહેતા
જુતો કે—

સોરઠો.

સુખ દુખ વાદળ છાંય, વિખરતાં શીવાર છે,
એમ દ્રઢ રાખી મનમાંય, હર્ષ શોક નહીં ધારવો.

૨

ધન દાસતને ધામ, આ જગતભ્રુ જાળ છે.

સાચું પ્રભુનું નામ, આખર એ આધાર છે.

એમ પોતાનું મન કાયમ સ્થિર રાખી આ પર્વત પોતાના રાજ્યથી પણ અધિક માની સંતોષ માનતો. અહા શું પ્રિત એ કેવી ચીજ છે કે પ્રીતના માટે હજારો શુરવીરો પોતાના શીર અર્પણ કરી અક્ષય કીર્તિ મેળવે છે. તેમજ આઠા-એ પ્રીતીના માટે તમામ રાજ્યપાટ તુચ્છ વત ગણ્યું. વળી,

સૌરડો.

પ્રીત કરવી છે સેલ, પળમાં પ્રીતી થાય છે.

નીલાવવી મુસ્કેલ વિરલા કેાઈ નિલાવશે.

જેમ લોખંડ લોહચુંબકની સાથે સજડ જડાઈ જાય તેમ આઠા અને હોથલના મન જડાઈ ગયાં આવી રીતે આ સુખી જોડું આનંદથી ડવસ કાઢે છે. ને તેમ કરતાં અહીં તેને ત્રણ વરસ થઈ ગયાં ને હોથલને એક પુત્રનો પ્રસવ થયો. આ વખતે આઠાના હર્ષનો પાર રહ્યો નહીં ને હોથલને કહ્યું કે હું પ્રીયા જો આ વખતે આપણા રાજ્યમાં હોયએ તો હજારોના દરીદ્ર આપારે ચુર થઈ ગયાં હોત કેટલાક બંદીવાનો બંધમુક્ત થયાં હોય. ને તમામ સ્થળે આનંદ મંગલના ધ્વનિ થઈ રહ્યાં હોય, પણ આ વખતે આપણા સમય નથી જેથી લાચાર.

હોયુંલે કહ્યું કે, મારા પ્રાણાધાર હૃદયધાર તમે જરાપણ ગમગીની ધારશો નહીં કારણ કે સમય વરતી ચાલવું એ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે, વળી જ્યોપ સુંઝ થઈ કેમ ભુલો છો. આપ વિચારો કે, ચૌદ બ્રહ્માંડના પતિ જે રામચંદ્રજી તેને પણ ખાર વંરસ વનવાસના સંકષ્ટો સહન કરવાં પડ્યાં, ને સીતાજીને પણ ગુમાવ્યા, તો તેણે ધીરજ ધારી તો અંતે રાવણને મારી સિતાજીને પાછા લાવ્યા ને પોતાના રાજ્યનાં માલિક થયાં તેમજ જે હરિચંદ્ર તેણે પોતાની સ્ત્રી તથા પુત્રને વેચ્યાં ને પોતે પણ નીચને ત્યાં વેચાઈ અથાગ દુઃખ સહન કર્યાં તો અંતે શ્રેય પામ્યાં. વળી પાંડવોએ પોતાનું રાજ્ય ગુમાવ્યું ને વનમાં અસહ્ય સંકષ્ટો દ્રોપદી સાથે સહન કર્યાં પણ જો ધીરજ રાખી તો અંતે સુખના ભોક્તા થયા માટે હું પતિ વિપતિ વખતે ધીરજ રાખવી ને સુખજ મानी દિવસો આનંદથી લેવા.

વાહ સશીવજીની મૃગનયની નીતંબની આ તારા માધુર્ય અને શાંતિમય વચનો મારા હૃદયને હિમકર જેવાં લાગે છે. પ્રીયે મારા મનને તો ફક્ત એટલીજ ઉત્સાસ રહી કે જો આપણે રાજ્યમાં હોઈએ તો તારી આ સ્થિતિ ન હોય. અત્યારે જેની તેનાતમાં હજારો દાસીઓ જોઈએ તેને બદલે કોઈજ નહીં જેથી માફ ફિલ જરા કોચવાઈ છે.

પતિ છોડા વિચાર મને શું દુખ છે. હું તો

ફક્ત આપના દરશન કરું છું તેમાં તમામ સુખ માનું છું અન્ય સુખને ઇચ્છતી નથી. વળી કંગાળ પુરુષોનો સ્ત્રીઓને જંગલમાં પુત્ર યા પુત્રી પ્રસવ થાયછે. જેને ખાવાને પુરું અનાજ પણ મળે નહીં તો તેને ચાકરી કરનાર તો હોયજ ક્યાંથી ? માટે ઇશ્વરનો એટલોજ આભાર માનો કે આપણને શું દુઃખ છે. નથી ખાવાનું દુખ કે નથી પીવાનું દુખ. માટે હવે પતિ જો મારા વિશે દીલ દુખવો તો તમને મારા સોગન છે એમ કેટલીક વાતો કરી આઢાને શાન્ત કર્યા.

હવે આ કુંવરનું નામ જેહળ પાડ્યું ને કુંવર દિવસે દિવસે મોટો થતો જાયછે, ને લગભગ ત્રણ વરસનો થયો ત્યારે હોથલને બીજા પુત્રનો પ્રસવ થયો જેથી આઢાને ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહીં. ને આ કુંવરનું નામ જખરો પાડ્યું. દીવસે જેમ સૂર્યની કાંતિ પ્રકાશમાં વૃદ્ધિ પામે છે તેમજ આ બંને કુંવરો રૂપમાં કામદેવ જેવા થયાં. ને જેહળ જ્યારે દશ વરસનો ને જખરો સાત વરસનો થયો ત્યારે બન્નેએ તેની માને કહ્યું કે, મા અમને જરા રજા આપતો અમે જરા આપણા ઘર બહાર ફરીએ છોકરાઓ તો જાણતા હતા કે આજ આપણું સ્થાન છે, તેની માએ કહ્યું કે બેટાઓ તમે ક્યાંક દુર જશો નહિ ને અહીં નજીકજ રમજો છોકરાં ખુશી થતાં બહાર ગયાં. ને બન્ને રમવાં લાગ્યાં. ઘણી વાર થઇતો પણ આબ્યા નહીં ત્યારે આઢા

તેની તપાસ કરવા માટે બહાર ગયો, આ વખતે
 વર્ષા રતું હોવાથી મોરલો જોરથી ગળક નાંખીને
 ઓલ્યો કે ઓઢાને પોતાનો દેશ યાદ આવ્યો ને આં-
 ખમાં આસુ ભરાઈ આવ્યા ને પોતાની છાતી ભરાઈ
 ગઈ એટલે એક પથ્થર ઉપર બેસી રેવા લાગ્યો.

હાથલે ઘણી રાહ જોઈ પણ હજી ઓઢો તથા
 કુંવર આવ્યા નહિ તેથી પોતે બહાર નીકળી તો
 કુંવરોને દૂર રમતમાં ગુલતાન થએલાં જોયાં ને
 ઓઢાને એક પથ્થર ઉપર બેઠાં બેઠાં રૂદ્ધ કરતો
 જોયો ઓઢાની આંખો લાલચોળ થઈ ગઈ છે દૃઢ્ય
 ભરાઈ ગયું. મુખ મુદ્રા મ્લીન થઈ ગઈ છે ને મોર
 સામું એકી નજરે જોઈ રહ્યો છે ત્યાં હાથલ એકદમ
 પાસે આવી ગળામાં હાથ નાંખી પૂછવા લાગી.

સૌરઠો.

સાચું કહો આધાર, કેમ આખુંમાં આંસુ જરે;
 કહોને મને લગાર, રૂદ્ધ કરો કેમ રાજવી.

૨.

ઓઢા મુખ ઉદાસ, આંખુ આંસુડે ભરી;
 જે હોય દિલની આશ, કહી સંભળાવો કંથજી.

૩.

મુજંતુજ મન છે એક; સજડ આંધ્યા રનેહથી,
 ભલે આવે દુખ અનેક, એઢા ઉદાસી થાઓ નહીં.
 પ્યારો કચ્છજ દેશ; આજ મુનેતો સાંભર્યો.
 મુખ ન પામુ લેશ, પ્યારા મારા દેશવિશુ.

તો હે મારા પ્રાણથી પણ અધિક વહાલી, હું તારાથી કાંઈ ગુપ્ત રાખતો નથી તો આજે હું બહાર નિકળ્યો તો આ મોરલે પોતાનાં મધુર સ્વરથી ગળક દીધી કે તુરત મને મારો કચ્છ દેખાયાદ આપ્યો તેથી મારી આંખમાંથી આંસુ આટ્યા વળી હે હોથલ હજારો ગાઉ જઈએ પણ રાયથી રંક સુધીને પોતાની જન્મ ભુમિતો યાદ આવેજ.

ત્યારે હોથલે કહ્યું કે પતિં જેમ તમે તમારો દશ છોડ્યો તેમ મેં પણ મારી જન્મ ભુમી છોડી છે તો હે વહાલા જેટલો તમને વીયોગ તેટલોજ મુને છે. વળી હે પાપી મોર તને કોઈપણ સ્થાન મળ્યું નહીં તો તું આંહી આવીને શા મારે બોલ્યો?

સોરઠો.

ફેદ ગોઝારા મોર, તું શીદ અહીં બોલીયો;
કાપી કાળજની કોર, ઓઠાને ઉઢાસી કર્યો.

૨

મારશું તનેજ મોર, દયા જરી નહીં લાવીએ;
તું મારા મુખનો ચોર, ઓઠાને ઉઢાસીયો.

૩

બાળી છે તુજ જાત, રાણકદેવીએ શ્રાપથી,
બીજે દર્દેશ કંજાત આવો જાને અહીં થકી.

૪

જડયું ન બીજું સ્થાન, અમડુંગર આવી બોલીયો
કરવા અમને હેરાન, બોલ્યો આવી તું અહીં.

૫

જાને અહીંથી દુર, મુખ તારું ખતાવમાં;
તુજ રતે થયો મગરૂર, પ્રાપ્યો ફેરે શું મોરલા.

૬

તારી રત છે આજ, એવી અમારી આવશે;
શીદ કરાવે દાઝ, મોર અમારી રત વીનાં.

૭

દુઃખમાં દુઃખ દેનાર, પાપી ક્યાંથી આવીયો;
મોર તને ધિક્કાર, કેટલા દેઉં હું મુખથી.

૮

નહીં સગાં નહીં સાથ, વહાલાં વીદશે રહ્યા;
કરતાં અમે દીલશાન્ત, ઉલટાં તેં ઉઢાસી કર્યાં.

પતિ દીલગીર શામાટે થાઓછો તમારા મ-

નની જે ઇચ્છા હોય તે કહો, આ દાસી આપના મતને અનુસરીનેજ ચાલવાવાળી છે માટે ઉદાસ નહીં થાઓ.

આઠે કહ્યું કે—હોથલ, મને મારો દેશ હવે બહુ સાંભરે છે, ને મને દેશ છોડ્યાં ચૌદ વરસ થયાં જેથી હવે મને બહુ યાદ આવે છે; માટે મરજી હોયતો આપણે આપણા દેશ તરફ જઈએ.

હોથલે કહ્યું કે ભલે મારા શીરછત્ર, હું તૈયાર છું પણ ત્યાં હું ગુપ્ત રહીશ કોઈને પણ જાહેર થઈશ નહીં. ને જે કદી તમે મને જાહેર કરશો તો તે દીવસે હું તમારી નથી, તમારા ભાઈ વીગરેને કોઈને પણ આ વાત થવી ન જોઈએ. તો જે આ ટહું તમારાથી બની શકે તેમ હોય તો હું ખુશી થી આવું કારણ કે તમોને દુઃખ તો મને પણ પ્રથમજ હું માનું છું માટે મન દ્રઢ રહે તો બીજી કાંઈ દુઃખ છેજ નહીં.

આઠે કહ્યું કે હું વચને બંધાણો છું ને વળી પણ બંધાઉં છું કે આ વાત કોઈને જાહેર કરીશ નહીં, માટે જે આપણા દેશમાં ચાલે તો મારા મનને શાન્તી થાય.

હોથલે ઘણી ખુશીથી હા પાડી ને તે દીવસે ત્યાં રહી બીજે દીવસે રાતના ત્યાંથી રવાના થયા રાત્રીએ રસ્તો કાપે ને દીવસે કોઈ જંગલમાં રહે. એમ ઘણાક દીવસે કેરાકોટ પહોંચ્યા. આ વખતે

સમીના આઠ વાગવાનો સુમાર હતો. શહેરમાં
ઝાલરોનાં ઝણકાર થઈ રહ્યા હતા. તમામ મનુ
ષ્યો દેવદર્શન માટે ને કેટલાક ધરના વ્યવહારમાં
બુંથાયા હતા, તે વખતે આ પ્રેમી જોડું બંને પુત્ર
સહીત ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ઓઢે હાથલ તથા
બંને કુંવરોને બહાર રાખી પોતે શહેરની ચર્ચા
જોવા માટે ગયો ને ફરતો ફરતો પોતાના દસોંસી
સારના ધર આજળ ગયો.

ઓઢો જે વખતે આંહી કેરોકોટમાં હતો ત્યારે
બારોટ આવીને કહ્યું કે—

સોરઠો.

દુની દીઠા બહુ, ઓઢા સમ એકેજ નહીં,
મોં માગ્યાં હું લઉં, ઓઢો આપે હાથથી.

ત્યારે ઓઢે કહ્યું કે દસોંસી ખુશીથી માગી
હયો, ત્યારે બારોટ કહ્યું કે તમારા પાસે જે ઓ
ઢલ નામની ભેંસ છે તે આપો. ત્યારે ઓઢે કહ્યું
કે હજારો સોતાસોર માગો ને બીજું જે જોઈએ
તે માગો પણ આ ભેંસ આરા પ્રાણથી મને વહા
લી છે તે મારી પાસે રહેવા દીધો, બારોટ કહ્યું
કે જો આપવી હોય તો તેજ આપો નહીંતો તમા
રોં કોલ અને મારો ખોલ બંને રદ ગયાં; ઓઢે
વિચાર કર્યો કે જો મહીથી ન આપું તો દુનીયા
માં મારું નામ કલ કીત થાય. માટે ખુશી થઈ
બારોટને ભેંસ છોડી આપી.

આ વખતે જ્યારે ઓઢા શહેરમાં તેજ ખારો-
ટના ધર આગળ આવ્યો ત્યારે ખારોટાણી ભેંસ
દાવા જતી હતી. તેણે ખારોટને કહ્યું કે તમે
રાજ્યના ઈસોંસી ભાટ ખરા, પણ મેં તો એવો વ-
ખત ન જોયો કે ગળામાં કાંઠલી ને હાથમાં સો-
નાનો ચુડલો પહેરી ઓઢલને દાવા જતી હોઈ,
એવું જ્યારે મેણું માર્યું ત્યારે ખારોટ કહ્યું કે હે
સ્ત્રી એ તારા કોડ પુરા થાત જો મારો અન્નદાતા
ઓઢા રાજ્યમાં હોત તો પણ આપણાંજ નશીબ
થાતળાં કે એવા દાનેશ્વરીને કેશવટો મળ્યો.

આ તમામ વાત ઓઢે સાંભળી કે તુરત પો-
તાના ગળાની કાંઠલી જે હીરાથી જડેલી તે કાઢી
જ્યાં ખારોટાણી ભેંસ દાતી હતી ત્યાં ફેંકી કે
તુરત ખારોટાણીએ ખારોટને વાત કરી, ખારોટ
કહ્યું કે નક્કી મારો પાલનહાર આવી પહોંચ્યો
એમ કહી એકદમ બહાર આવ્યો ને ઓઢાને ભેટી
પડ્યો. ઓઢે તમામ વાત કરી જેથી હાથલ વી-
જરેને ગામમાં લાવ્યા ને ખારોટને ત્યાં રાત રહ્યા.
પણ હાથલનું નામ પડ્યું નહીં. કોઈ ઠેકાણે એમ
પણ કહે છે કે ઓઢા જ્યારે રસ્તામાં ચાલ્યો આ-
વતો હતો ને જે ખારોટને પોતે ભેંસ આપેલ તે
દુકાળને લીધે બીજે રહેવા ગયેલ જેથી ખારોટ
ત્યાં રહેલ. એક દીવસ ખારોટનો છોકરો ભેંસને
ચારવા ગયેલ ત્યાંથી ઓઢા નીકળ્યો તો ભેંસ
તેને ઓળખ્યો ને તેની પછવાડે ગયો. છોકરાએ

ગામમાં જઈ ખારોટને વાત કરી કે તુરત ખારોટ દાડતો આવી ઓઢાને મળ્યો ને ગામમાં લઈ ગયો. એવી રીતે પણ કહ્યું છે.

બીજે દીવસે ઓઢા, હોથલ વીગરેને ત્યાં રાખી પોતે કચેરીમાં ગયો કે તુરત હોથીજ સામો દાડીને મળ્યો. તમામ કચેરી મંડળ પણ મળ્યું કચેરી ખરખાસ્ત થયા બાદ ઓઢા પોતાના મહેલે ગયો ને ત્યાં તમામ સોઘ કરાવી રાત્રીએ હોથલને તથા કુંવરોને મહેલમાં લાવ્યો.

આમ સુખચેનમાં ઘણા દિવસો ચાલ્યા ગયા. કુંવરોને પણ હોથલ બહાર જવા દેતી નથી. એક દીવસે ઓઢા કચેરીમાં ગયો હોથલ સુધ્ધ ગઈ છે ને ખંને કુંવરો બહાર નીકળ્યા, તે કુંવરોને હોથીજની રાણીએ જોયા ત્યારે ઉપર બોલાવ્યા ને પુછ્યું કે તમે કેના દીકરા છો. ત્યારે જેહળે જવાબ દીધો. કે અમે ઓઢાકેરના દીકરા છીએ ત્યારે રાણીયે પુછ્યું કે તમારી માનું નામ શું. કુંવરે કહ્યું કે અમને ખબર નથી, એમ કહી ચાલ્યા ગયા.

હવે જ્યારે રાજા મહેલમાં આવ્યા ત્યારે રાણીયે કહ્યું કે તમારો ભાઈ તો પરણીને આવ્યા છે ને તમોને તો કહ્યું પણ નથી રાજાએ કહ્યું કે તમે શા ઉપરથી જાણ્યું. રાણીયે જવાબ દીધો કે શા ઉપરથી શું તેના ખંને કુંવર આજે આહી આવ્યા હતા.

રાજાએ કહ્યું કે આજે હું તપાસ કરીશ એમ કહી કચેરીમાં ગયા. ને આઠાને પુછ્યું કે આઠા તમે તો પરણીને આવ્યા છોતે વાતે કરતાં નથી. આઠે જાણ્યું કે કુંવરોને કોઈ જોધ ગયું હશે જેથી પોતે કહ્યું કે પરણ્યો હતો પણ હાલ નથી, હાલતો બેજ કુંવર છે. રાજાએ મનમાં વિચાર કર્યો કે આનો ભેદ ઉઠા છે જેથી કચેરી ઉઠ્યા બાદ 'પ્રધાનને કહ્યું કે તમે આનો પ-તો મેળવો નહીં તો તમે નોકરી બાદ થશો. પ્રધાને કહ્યું કે હું પંદર દીવસની અંદર પ-તો મેળવીશ. એમ કહી ઘેર જઈ પોતાની સ્ત્રીને આ વાત કરી, સ્ત્રીએ જવાબ દીધો કે ચીંતા કરશો નહીં હું તેનો પ-તો મેળવી આપીશ.

બીજે દીવસે પ્રધાનની સ્ત્રીએ એક ચીઠ્ઠી પ્રધાનના નામથી લખી આઠાને પોતાની મેડીએ બોલાવ્યો. ને તેમાં લખ્યું કે તમારું અવશ્યનું કામ છે માટે જરૂર તુરત આવશો.

આ ચીઠ્ઠી લઈ સીપાઈ આઠાને મહેલે ગયો. આ વખતે આઠો ફારના નીસામાં ચકચુર હતો, પણ પ્રધાનની ચીઠ્ઠી આવી જેથી ગયા વીનાં છુટકો નહીં. જેથી ગાડીમાં બેસી ત્યાં ગયો.

મહેલમાં જ્યાં પ્રધાનની સ્ત્રી બેઠા હતાં ત્યાં આઠો ગયો ને પૂછ્યું કે પ્રધાનજી ક્યાં છે પ્રધાનની સ્ત્રીએ જવાબ દીધો કે બહાર ગયા છે હુમણાં આવશે આપ બેસો. આઠો ખુરશી ઉપર બેઠો ને પ્રધાનની સ્ત્રીને કહ્યું કે તમે આઝલ નથી રાખતાં

તેનું શું કારણ સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું ઓજલ રાખું
 છું પણ તમારી સાથે મારે કાંઈ ખીજે વીચાર છે.
 જેથી ઓજલ નથી ઓઠે કહ્યું કે હે સ્ત્રી એ તમા-
 મ ફાગડ શંકાં છે. ઓઠા કદી અનીતી આચર-
 નાર નથી. મારે છોડી દેવો વીચાર વળી તારો
 પતી કામદેવ જેવો છે તો તે છોડી વ્યભીચાર
 કરવો. તે કુલીન સ્ત્રીઓના ધર્મને હાની કરતા છે
 સ્ત્રીએ કહ્યું કે મને ખીજ ઇચ્છા નથી પણ જો મા-
 રી સાથે તમારો સંબંધ થાય તો મારે જે સંતાન
 થાય તે તમારા જેહુળને જખરા જેવા થાય તમારા
 કુંવરને મેં કાલે જોયા છે ત્યારથી માફ મન લલ-
 ચાઈ ગયું છે. મારે કૃપા કરી આ વાત કબુલ કરો.
 ઓઠે કહ્યું કે હે સ્ત્રી જેહુળ જખરા ઠેકાણે ઠેકાણે
 થતા નથી એતો.

સૌરઠો.

ફળવણુ માફ ન નીપજે જાત વીણુ ભાત ન હોય
 જેહુળ જખરા તો નીપજે જો માથે હોથલ નારજહોય
 મારે હે સ્ત્રી એમ કાંઈ જેહુળ જખરા જેવા સં-
 તાન થાય નહીં એ તો જોને માથે હોથલ જેવી
 જનેતા હોય તોજ તેવાં રત્ન ઉત્પન્ન થાય એમ કહી
 ચોંતે ગાડીમાં બેસી ધોતાને મહેલે ગયો.

જ્યારે પ્રધાન આવ્યા ત્યારે સ્ત્રીએ તમામ વાત
 કરી પ્રધાને ઘણી શાખાશી આપીને પાછો રાજને
 મહેલે જઈ ખાનગીમાં બધી વાતચીત કરી રાજ-
 એ કહ્યું કે કાલે આપણે ઓઠાને નીશામાં અકચુર

કરી તમામ વાત પુછી લેવી એમ નક્કી કરી પ્રધાન પોતાને ઘેર ગયા.

બીજે દીવસે રાજાએ ખાનગી કચેરી ભરી પોતાના મીત્રાનેજ બોલાવ્યા ને ઓઢાને બોલાવી ને કહ્યું કે તમે આવ્યા ત્યાર બાદ ખુશાલીની ખાનગી કચેરી ભરી નથી જેથી આજે ભરી છે પ્રધાનને ઈશારત કરી કે ઉચામાં ઉચો દારૂ લાવ્યા ને એક બીબને પીવરાવવા લાગ્યા ને તમામ કહેવા લાગ્યા કે આપણે તમામ એકેકી પ્યાલી ઓઢા ભાઈને પાઓ કારણ કે ઘણા દીવસે ભેગા થયા છીએ.

એમ તમામ એક મત થઈ ઓઢાને સોગન દધને દારૂ પાવા લાગ્યા ઓઢા જ્યારે નીશામાં ચકચુર થયો કે પ્રધાને વાત ઉપાડી કે હું મહારાજા ઓઢા ભાઈના બંને કુંવર કામદેવ જેવાજ છે. એવા કુંવર તો હોથલપદમણી જેવી સ્ત્રી હોય તો પણ થવા મુશ્કેલ છે રાજાએ કહ્યું પ્રધાનજી તમે વગર વીચારે શું બકો છો હોથલના કુંવર તો જેહુળજી અરાથી પણ અધીક રૂપાળા થાય ને હોથલ ઓઢા તો શું પણ પોતે કામદેવ આવે તો તેને પણ ધરે નહીં તો ઓઢા તેની રી ગણતીમાં આ વચનો ઓઢા સાંભળતાંજ દારૂના નીશામાં મુછ ઉપર હાથ નાંખી બોલ્યો કે હોથલ તો ઓઢાનાજ ઘરમાં હોય ને જેહુળ જખરો પણ તેનાજ ઉદરમાં પાકેલાં રત્નો છે. આટલી વાત સાંભળતાંજ રાજા

અળયભ થઇ ગયો ને વાલ બહાર પણ પહોંચી
ગાંધ કે ધણાં ખરાં માણસો ઓઢાને મહેલે હોથલ
જોવાને આળ્યાં હોથલે જાણ્યું કે નકી કપટ થયું
ને મારું નામ પ્રસીદ્ધ થયું જેથી હવે આંહી રહે-
વામાં સાર નથી જેથી જેહજાજખરાને બોલાવીને
કહ્યું કે બેટા તારા આપને આટલાં વચનો કહેજો,

સોરઠો.

વંનમાં દિધેલ કોલ, તે કોલ કરારે ન પળ્યા;
જુઠા પડ્યા સૌ બોલ, હોથલ હવે મળશેજ નહીં.

૨.

પ્રથમ કીધેલ વેણ, ઓઢા મન વિચારજો.
માન્યું નહીં કાંઈ કેણ હોથલ હાર્યા હોથથી.

૩.

ઓઢા મનની માંદા, શોક કદી નહીં ધારશો,
કર્મે લખ્યુંજ થાય, દોષ નહીં કંઈ આપનો,

૪.

પ્યારાં બે સંતાન, સાચવજો એ સ્નેહથી,
મુજ પ્રાણ તણા છે પ્રાણ, અજગ કદી કરશેજ નહી

૫.

છેવટના પ્રણામ. ઓઢા સ્વીકારો સ્નેહથી,
મંભારી મારું નામ, સુકારો નહી કદી ત્યતથી.

મારા વહાલા બેટાઓ તમારા પિતાને મારા
પ્રણામ કહેજો, ધણાજ સ્નેહથી પ્રણામ કહેજો.
તમે બંને વીર સંપત્તી રહેજો. અને આ અભા-
ગણીને યાદ કરી દીલ દુભાવશો નહીં. માહસ

વહાલા કુળ દિપકો હું તમારી માતા પણ શક્ત
જન્મ આપી દુખમાં જ છોડનારી. બેટાઓ ધન્યરે
આવો વિયોગજ આપણા નશીબમાં માંડયો હશે
તે કોણ મિથ્યા કરી શકે. વહાલાઓ તમે એમજ
ધારજો કે અમારી જનેતા જન્મ આપીનેજ સ્વ-
ર્ગમાં ચાલી ગઇ છે. તમાને છોડતાં મારું હૃદય
ચિરાઇ જાય છે. શરીર ધૂળે છે. રોમાંચ ઉભાં
થઇ જાય છે. પગ સ્તાંભી જાય છે. શરીરની શાં-
તિ દુર જઇ ઉભી રહે છે, પણ લાચાર કે મારાથી
રહેવાય તેમ નથી.

સોરઠો.

જેહુળ જખરા વીર, શોક કદી નહીં આણુતાં
ધારીને મન ધીર, વહાલા રહેજો સાથમાં.

૨.

માતા વિનાની મોજ મન ગમતી કેમ માણશું,
ખમાં જે કહેતી રોજતે દુખમાં નાખી કેમ જાયછે

૩.

ન માય જે બાળ છાંયા જે જાતી રહે.

જીવ્યા એ ભલોજ કાળ જેહુળ જખરો રહેજનહીં

મહારા વહાલાઓ તમે મને છોડી દીધો ત-
મારા વચનો મારા ઉપર ઇંદ્રના વજ્ર જેવાં લાગે
છે. મારે મને બળેલીને હવે વધારે શાં મારે બા-
ળો છો ત્યારે જખરો એકદમ બાઝી પડયો ને ક-
હેવા લાગ્યો કે માતૃશ્રી જો તમારે જવું હોય તો
અમને સાથે લેતાં જાઓ ને નહીં તો અમે આ-

તમહુડ્યા કરી પ્રાણ ત્યાગ કરીશું પણ તમારાં વીનાં ઘડી નહીં રહીએ.

આં વખતે હોથલની આંખમાંથી વરસાદની ધારા વહેવા લાગી બંનેને છાતી સરસા આંખી વહાલથી બચ્ચીયો લઇને કહ્યું કે બેટા જ્યારે તમે પરણશો ત્યારે હું પોખવા આવીશ. પણ તે વખતે ફક્ત તમે બે ભાઈ ને તમારી બે રાણીયોજ મને દેખશે બીજાને હું દેખાવ દેધ શકીશ નહીં. તમે તમારા પિતાની સદાય આજ્ઞા પાળજો તેનું ફિલ દુભાવવા દેશો નહીં ને કહેજો કે તમારી અજ્ઞાનતા તમનેજ નડી છે. તેમાં મારો દાવ નથી ને જો હોય તો તે પણ ક્ષમા કરશો, એમ કહી છેવટની વહાલથી ઉપરા ઉપર ત્રણ બચ્ચીઓ લઈ ઉડી ગઈ ને છોકરાં બંને બેશુદ્ધ થઈ નીચે પડ્યાં.

આંહિ ઓઢા દારૂના નિશામાં બે કલાક પડ્યો રહ્યો ને જ્યારે નીશો ઉતર્યો ને શુદ્ધિમાં આવ્યો ત્યારે વિચાર કરવા લાગ્યો કે અરે મેં શું કૃત્ય કર્યું. મને મારી સ્ત્રીએ ના કહી છે છતાં મેં તોરથી નામ લેવાણું પણ જો મારી સ્ત્રીને જાહેર ન થાય તો બહુજ સારું નહીં તો પછી તેના કહેવા પ્રમાણે પસ્તાવા વખત પુરો આવશે. એમ કહી ત્યાંથી ઉડી પોતાના મહેલ તરફ રવાના થયો.

ઓઢા ત્વરાથી પોતાના મહેલમાં દાખલ થયો ત્યાં પોતાના બંને કુંભરોને રડતા જોયા ને હોથલને નહીં જોવાથી પોતે વીહવળ બની ગયો મો-

ઠાનું ગુર ઉઠી ગયું શરીર ઠંડુ થઇ ગયું આખરે
હીમત રાખી કુંવરોને પુછવા લાગ્યો કે તમારી
માતુ શ્રી ક્યાં છે છોકરા તુરત વધારે રડવા લાગ્યા
ઓઢે તેને છાતીમાં લઇ લીધા. ને પુછ્યું કે મને
જવાબ આપો ત્યારે જેહજે કહ્યું કે પીતાશ્રી ત-
મેએ મારી માતું નામ કચેરીમાં આપ્યું તે બ-
ખર આંહી તુરત પડ્યા કે મારી માતાએ આ
ચીઠી લખી રવાના થઇ અમે બાણ પડ્યા પણ
અમને તરછોઠી ચાલી ગઇ. ઓઢાને ચોધાર આ-
સુ છુટ્યાં ને ચીઠી લઇ વાંચવા લાગ્યો.

પ્રેમી પત્ર.

મારા પ્રાણાધાર શીરછત્ર હૈયાનાહાર.
મુખદુખના સાથી મુરવીર બહાદુરની શેવામાં.

મેં તમેને પ્રથમ કહેલ ને કોલથી બાંધેલ ત્યાર
બાદ પાણી બ્રહ્મ કયું પર્વતમાં તમેને પ્રસન્ન ના
પડ્યું ને તમારો દેશ સાંભર્યો તો પણ હું તૈયાર
થઇ ને મને બહુર ન કરવા ફરી વચને બાંધ્યા.
આટલાં બાંધેલા છતાં તે કાંઇપણ યાદ ન કરતાં
મને કચેરીમાં બહુર કરી તો શાખાશ છે તમેને.
મેં કહ્યું હતું કે તમારું મન દ્રઢ રહેશે નહીં તેમ-
જ બન્યું તે બડું બનવા કાળે સૌ બની રહે છે.
માટે શોક કરવો નહીં આ તમારી દીનદાસીની

એજ અરજ છે કે પ્યારાં બે સંતાનની પુર્ણ સં-
ભાળ રાખજો તેનું દીલ દુભવશે નહીં ને પ્રાશ્ન-
થી પણ અધીક રાખશે. મેં હજારો ગુના કર્યા
હશે તે માફ કરશે ને મને કોઈ દીવસ યાદ કરી
દુખી થશે નહીં જ્યાં સુધી તમારી સાથે મારો
સંબંધ હતો ત્યાં સુધી મોજમજાહ માણી તમે
મને કોઈ દીવસ દુભવી નથી જેથી આપનો આ-
ભાર કંઠી વીસરીશ નહીં તમારું સદા કલ્યાણ
થાયો ને તમારી દીનપ્રતીદીન ચડતી દશાને
ભોગવો એવો મારો આશીર્વાદ છે હવે વધારે
લખવાને આ દ્વય ના પાડે છે જેથી બંધ કરું
છું મારા છેલ્લા પ્રણામ એકથી હજારવાર આપ-
ની પવિત્ર સેવામાં અંગીકાર કરી આભારી કર-
શો એજ—

લી. વીચોગી હોથલના પ્રણામ.

આટલો પત્ર વાંચ્યો કે તુરત પોતે મુઠા ખાઈ
નીચે પડ્યો એટલો નીચે પડ્યો કે બંને કુંવરો
એકદમ રડવા લાગ્યા. આ વખતે આખા મહેલમાં
શોકજ છવાઈ રહ્યા એક બીજાને કોઈ ધીરજ આપે
તેમ નહોતું એવડે સુરવીર એટલો ધીરજ
રૂઝી બંને કુંવરોને છાના રાખ્યા પણ તેના મન-
ની ધીરજ કેમ રહે પોતે સજળ નેત્રે કહેવા લા-
ગ્યો કે હું હોથલ તુંને આમ છાજે નહીં આજે
આપણે બાર વરસનો સંબંધ તે એક દીવસમાં

ત્રોડી નાખ્યો મેં જાણી જોઇ તારું નામ આપ્યું
 નથી પણ હું યજ્ઞે મારા ભાઇનું કે તેણે મને
 દારૂમાં ચકચુર કરી મારે મોઢે તારી જાહેરાત ક-
 રાવી આવી મને ખબર નહોતી કે આમ પરી-
 ણામ આવશે નહીં તો હું દારૂને પણ અડત નહીં
 પણ હવે પસ્તાવો શું કામનો પણ તને આમ
 છાજે નહીં.

સોરઠો:

શું વીસારી પ્રીત, સુજનની આ રીત નહીં.
 માફ તલસે ચીત, હોથલ આવીને મળે.

૨

ઘણા દીવસનો નેહ, હોથલ વીસાર્યો શું તમે;
 વસ્યાં જઈને વીરહ, ઓઢો અહીં જુરી મરે.

૩

હોથલ ના વીસરાય, ભલે કોટી સુખ આવી મળે;
 સુખ તુચ્છ લેખાય, હોથલ વીણ દીલ દવ બળે.

૪

માફ મન તુજ પાસ, તું છોડી ચાલી ગઈ;
 ઓઢો કર્યો ઉદાસ, હોથલ તેં તો આ ધડી.

૫

તુજ વીણ ઘટમાં પ્રાણ, રહેવાં એ મુશ્કેલ છે;
 આવી મળો. સુજાણ, હોથલી પ્યારી આ ધડી.

૬

ગુના કર્યા અપાર, નારી માફ કરો તમે;
 દેને તુજ દીદાર, પ્રાણધાત કરશું અમેં.

૭

સલસે છે મુજ તન, મળવા આશા છે બહુ;
આં કર્યું નીર્દય મન, આઠાને એકલ કર્યો.

૮

ઢગલા કીધા ચાર, વનમાંહી આપણા વર્યા;
હાથલ કેમ વીસાર, પ્રીતીની આ રીત નહીં.

૯

માટી થઇ મુજ ભુલ, માફ કરોને પદમણી;
શુના કરીને કુલ, આઠાને આવી મળો.

૧૦

મુખ દુખનાં જે સાથ, તે રીસાઈને આલ્યા ગયાં;
હવે ધસું હું હાથ, પસ્તાવો પુરો કરું.

૧૧

ગદા દીધો અપાર, ભાઈએં તો ભરમાવીયો;
ખોઈ હાથલ નાર, ભુંડું ભાઈ તારું થજો.

૧૨

ગરીબને મારવા માર, કપટની બાજી રચી;
કરવા મુને ખુવાર, દારૂ પાઈ દગો દીધો.

૧૩

બાઈ કરતાવ્યો કેર, રજળાવ્યો આ રંકને;
વાળ્યું ક્યું તેં વેર, દુશ્મન વરો દેખાડીયો.

૧૪

ભોળાઈતું વેર, માંડ અમે વીસારીયું;
કીધો અફકો કેર, ભુંડું ભાઈ તેં તો કર્યું.

માટે હું ભાઈ તેજ મને ફગા દીધો તેમાં હોય-
લને દાશ શું ફગે. ભાઈ જેહળ તારી આતુ શ્રી
બીજું શું કહેતી ગઈ જે જે કહ્યું હોય તે મને કહો.

જેહળે કહ્યું કે પીતાજી જ્યારે અમે બહુ
કટપાંત કરવા લાગ્યા ત્યારે અમને તેણે વચન
આપ્યું, કે જ્યારે તમે પરજીશો ત્યારે પોંખવા હું
આવીશ. પણ તમે બે જણને બે વહુઓજ મને
દેખશો. ત્યારે ઓઠે વીચાર કર્યો કે કુંવરોનું કાંઈ
જલદી વેશવાળ કઈ કે તેનાં પગલાંતો પાછાં અહીં
થાય, એવો વીચાર કરી પોતાના રાજ્યગારને
બોલાવી તુરત બંને કુંવરનું વેશવાળ કરવા મોકલ્યો.
ગાર ત્યાંથી શુભ મુહુર્ત જોઈ રવાના થયો.

ગાર અહીંથી રવાના થયો કે થોડા દીવસે
જયપુર જઈ પહોંચ્યો ને ત્યાંના રાજા આગળ
બંને કુંવરના વખાણ કર્યાં ત્યારે જયરાજે પો-
તાની પુત્રી ચંદાનું વેશવાળ મોકલ કુંવર જેહળ
સાથે કર્યું ત્યાંથી શ્રીફળ લઈ પોતે ચાલવા તૈયારી
કરે છે ત્યાં જયરાજના નાના ભાઈ વીજયસેન
આવ્યો ને પોતાના ભાઈ ને પોતાની પુત્રી મનુ-
બાનું વેશવાળ નાના કુંવર જખરા સાથે કરવા
વીચાર બતાવ્યો રાજાએ ઘણી ખુશીથી તેનું બહુ
વેશવાળ કર્યું ગાર બંનેનું વેશવાળ કરી તુરત
રવાના થયો ને થોડા દીવસે કેરાકોટ આવી પ-
હોંચ્યો ને ઓઠા જમને આ શુભ સમાચાર આ-
પ્યા ને લગ્નને હજી ૭ માસ બાકી છે ત્યારબાદ

થશે તેમ જણાવ્યું એટલે એઠો ઉદાસ થઇ ગયો.
પણ લાચાર કે તેટલા દીવસો કાઢ્યા વીના છુટકો
નહોતો. ગોરને ધનામ આપી રજા દીધી એટલે
ગોર પોતાના ઘર તરફ રવાના થયા.

હવે એઠાને અકેકાં દીવસ વરસ જેવો લાગે છે
શરીર તદ્દન લાશ થઈ ગયું અનાજ પણ પુરું
ખાતો નથી. પલંગ ઉપર શુતો નથી તેમ ફરવા
પંચ ક્યાંય જતો નથી રાજાનું માણસ તેડવા આવે
ત્યારે કહોકે મારી તળીયત હાલમાં ઠીક રહેતી
નથી એટલે હું હાલમાં કચેરીમાં આવીશ નહીં
તેવા જવાબ દેતો ને તદ્દન વીચારમાં ને વીચારમાં
દીન ગુજરતો.

સોરઠો.

વહ વીચોગે ગાય જેવા દીન ગુજરતી,
એઠાની અજ દશાય હોથલ વીણ થઈ આપડી.

૨.

મોજ અને મજલ હોથલ ભેળાં સૌ ગયાં,
જાયો મુખપર શોક એઠાને તો આ ધડી.

એઠો દીનપ્રતીદીન ચીંતાથી ગળવા લાગ્યો.
હાલથી ચાલવાની શક્તી પણ નાબુદ થઇ તદ્દન
શક્તી હીણ થઈ ગયો. આંખમાંથી આંસુનો પ્ર-
વાહ તો કેઇ દીવસ બંધ થયોજ નહીં. આવી
રીતે દુખમાં તેણે છ માસ કાઢ્યા ત્યારે કુંવરોના
સાસરા તરફથી લગ્નપત્રીકાઓ આવી કે તુરત
જેમ દીવલ વીનાની ખતી એલાઇ જવાની તે-

ચારીમા હોય ને દીવેલ પુરવાથી પાછી તેજમાં આવે છે તેમ ઓઢાને આ સમાચાર સાંભળી કંઈક શાંતી અને શક્તી પ્રાપ્ત થઈ ને મનમાં આનંદ માનવા લાગ્યો કે હુમલુમાં હોથલ આવશે ને ત્યારે ગમે તેવો પ્રપંચ કરવો પણ તેને પાછી જવા દેવી નથી એમ વીચાર કરી લગ્નની તૈયારી કરવા લાગ્યો કુંવરો ઘણાજ લાડકવાયાને જે સારીરીતે ધામધુમ નહીં કરીયે તો હોથલને પણ દુખ લાગશે જેથી મોટા મંડપ રચ્યો ને રંગ બે રંગી ચીત્રોથી તથા હાંડી તકતા જીમર અને મખમલથી શણગાર્યો આવાતની જ્યારે રાજને ખબર પડ્યા ત્યારે તેના મનને એમ થયું કે ઓઢાને આપણે દગાથી દારૂ પાપો ને હોથલનું નામ પુછી લીધું જેથી તેને ઓછું લાગ્યું હશે એમ ધારી પોતે ગાડી જોડાવી ત્યાં ગયો ને ઓઢાને કહ્યું કે ભાઈ તમને અમારા ઉપર કોઈ ચડ્યો હશે પણ અમે કાંઈ દગાથી પ્રપંચ કર્યો નહોતો પણ તમારા ઘરમાં કોણ સ્ત્રી છે તે જાણવા માટેજ અમે મશ્કરી કરી હતી તેમાં તમોને આટલું દુખ લાગ્યું હશે.

ઓઢે કહ્યું કે ભાઈ તમારો દાષ નથી પણ મારા નશીબનોજ દાષ છે તેમાં તમે શું કરો જે હું દારૂના શંદામાં પ્રસાણો તો મેં સ્ત્રી કે જેનાં માટે મેં બાર બાર વરસ વનમાં દુખો સહન કર્યા જે મારા પ્રાણ સાથે જડાઈ ગયેલ તેને મેં ગુમાવી

આમ કહેતાં આંખોમાંથી ઢડડ આંસુ ચાલ્યા
ગયાં આં વખતે હોથીજીને પણ અપાર દુખ લા-
ગ્યું ને તેને પણ આંસુ વહેવા લાગ્યાં. કારણ કે
સોરઠો.

ભાચુની ભલામી મરે તોઈ મેલામી નહીં
એક દુખે દુખી થઈ બંધુ વીણ આભવ નહીં
૨

બોલે ઝર વચન, મનમાં કદીયે હોય નહીં;
દુખે સોસાયે તન, બંધુ પ્રીતી અપાર છે.

એમજ હોથીજીને પણ આ વખતે ભાઈનું દુખ
જોઈ દીલમાં જવાળા પ્રગટાણી ને અફસોસ કરવા
લાગ્યો કે મેં બહુજ અવળું કૃત્ય કર્યું ને ભાઈને
દુઃખમાં નાંખ્યો. પ્રધાને બંનેને શાંતી કર્યા ને
કહ્યું કે મનુષ્યનું ધાર્યું કાંઈ થતું નથી. ભગવાને
પોતેજ કહ્યું છે કે.

દોહરો.

તારૂં ચીતવ્યું ના કરું, મારૂં ચીતવ્યું હોય;
અણચીતવ્યું એવું કરું, જે તારા ચીતમાં નાય.

વળી હું સુજા બંધુઓ તમો વીચાર કરો કે,
સોરઠો.

જાણ્યું દસરથ રાય, કે કેઈ આવું માગશે;
વન જશે જડરાય, મૃત્યુ મારૂં તો થશે.

૨

નહીં ચેત્યા રઘુરાય, આ મૃગલો દુખજ આપશે;
શુભાવી સીતાય, પછી પસ્તાવો પુરો થયો.

૩

પાંડવના કુંભાર, જાણ્યું નહીં દુષ્ણ આવશે;
તો શીઠ રમે જુગાર, રજાયા તે જઈ રાનમાં.

૪

કર્મે લખ્યુંજ થાય, મનુષ્ય યત્ન શું કામનો;
માટે તણ ચીંતાય, ઓઢા ઉઢાસી પરહરો.

એમ પ્રધાને ઘણાંક દાખલા આપી દીલ શાંત
કર્યા ને તમામ ઉઠી પોતાને ઠેકાણે ગયા.

બીજે દિવસે જાનની તૈયારી થવા માંડી.
રાજાએ સેનાપતીને હુકમ કર્યો કે જાનની અંદર
લઈ જવા માટે એક હજાર ઘોડા સારામાં સારા
તૈયાર કરાવો તે સિવાય ગજ, રથ, પાલખીઓ,
મીયાના વીંગરેનો પણ બંદાબસ્ત કરી તમામ
તઈયારી કરો ને કાલે સવારના આઠ વાગતાં અ-
હીંથી શુભ ચોઘડીયે જાન રવાના થવાની છે તે
પહેલાં તમામ તયારી કરી સાત વાગ્યા પહેલાં
માટે દરવાજે તૈયાર રાખજો. સેનાધીપતિ શીર
જુકાવી ચાલતો થયો તે તમામ તૈયારી કરવા
લાગ્યો ને બીજે દિવસે સાત વાગતાં દરવાજા
આગળ તમામ હાજર કર્યું.

અહીંથી રાજા તથા ઓઢા પોતાના મીત્રમંડ-
ળને સાથે લઈ બંને કુંવરોને રાણગારી માટી ધામ-
ધુમથી બહાર નીકળ્યા ને ત્યાંથી સૌ રવાને થયા.
ને બીજે દિવસે જયપુર પહોંચ્યા. આ શુભ સમા-
ચાર જયરાજને મળ્યા કે માટી ધામધુમથી સામેયું

કરી ગોમમાં લઇ ગયો. ઘણાજ આદર સત્કારથી એક અડવાડીયું જાન રાખી ઘણાજ દાયજો પોતાની કુંવરીયો આપી જાનને રજા આપી ત્યાંથી જાન રવાના થઇને બીજે દીવસે કેરાકોટ આવી પહોંચી.

આજે આઠાને ઘણાજ ખુશીનો દીવસ છે. સુખની કાંતી શાન્તીમય જણાવા લાગી. વાંચનારા તો સમજતા હશે કે આને આજે કુંવર પરણ્યાનો હર્ષ નહોતો પણ હોથલ આજે આવશે તેવા ઉત્સાહથીજ હર્ષ પ્રાપ્ત થયો હતો.

આઠ પોતાના ખંને કુંવરોની સ્ત્રીયોને એકાંતમાં બોલાવીને ધીરેથી કહ્યું કે મારા કુળ દીપક પુત્ર વધુએ તમને બીજું કંઈ કહેવાનું નથી ફક્ત એટલુંજ કહું છું કે તમારી સાસુ તમોને પોંખવા આવશે ત્યારે તેને તમો ચારજ દેખી શકશો તમોને જ્યારે પોંખી લીધે ત્યારે તમારે તેનો છોડા ઝાલવો તે ગમે તેમ સમજાવે તો પણ છોડવો નહીં આખરે જ્યારે તમોને કહે કે માગી લ્યો ત્યારે તમારે ખંનેને માગવું કે તમારા જેવી સાસુનું અખંડ સુખ માગીએ છીએ ત્યારે તમોને તે ધણું સમજાવશે પણ બીજું કંઈ માગશો નહીં ને લાલચથી લોભાશો નહીં તમો કુળવાનની પુત્રીયો છો તો વધારે કહે તો નથી હાંતને જીલની ભલામણ દેવી પડતી નથી તો તમો આ અવર ચુકશો તો તમારી અને મારા પુત્રો તથા મારી સ્ત્રીતી સદાય દુખમાં રહેશે.

ખાંને સ્ત્રીયોએ કહ્યું કે પીતાળ એમાં નવારે
કહેવું હોયજ નહીં કદી પૃથ્વીનું રાજ આપે તો તે
પણ અમે તુચ્છવંત ગણી આપના કહેવા મુજબ
માગશું.

તુરત ઓઢાએ સામૈયાની તૈયારી કરી ન
ધામધુમથી હજારો યાચકોને ફાન દેતો પોતાને મે-
હેલે ગયો.

ખાંને કુંવરોને તથા ખાંને સ્ત્રીયોને માંડવાવચ્ચે
ઉભા રાખ્યા કે તુરત અંતરીક્ષથી હોથલ ઉતરી
ખાંને ચાંદલા કરી પોંખવા લાગી ઓઢા ચારે
તરફ જુએ છે પણ કાંઈ દેખાતી નથી હોથલ પોંખી
ચાલવા જાય છે કે મોટી વહુએ છેડા ઝાલ્યો ત્યારે
હોથલે કહ્યું કે બેટા તમારે શું જોઈએ છીયે તે મા-
ગી દ્યો. હોથલે વહુઓને લલચાવા માટે ઘણાંજ
નકશીદાર ને હીરામાણુકથી જડેલ દાગીના પહેર્યા
હતા ત્યારે વહુએ હોથલના ગળાનો નવસરો હાર
માગ્યો કે તુરત ઉતારી દીધો કે ઓઢાના તો રામન્ટા
રહ્યા ને વીહવળ થઈ ગયો પણ લાચાર કે ત્યાં બોલ-
વા વખત નહોતો જેથી છાનો ચુપથઈ ઉભો રહ્યો ને
નાની વહુના મોઢા સામું એકી નજરે જોઈ રહ્યો કે
તે શું ગોં છે હોથલે બીજી વહુને વધાથી આવ-
રણ લીધાં કે નાની વહુએ પાલવ જાલ્યો ત્યારે
હોથલે કહ્યું કે તમારે જે દાગીનો જોઈતે માગી દ્યો.
ત્યારે વહુએ કહ્યું કે દાગીનાની ભુખી નથી તેમજ
મારે મારે બીજી વસ્તુની પણ આપેલા નથી. વળી

ધામ ધેરા કે ગરાસ કાંધ માગવાને ઇચ્છતી નથી. ત્યારે હોથલે કહ્યું કે મરજી પડે તે માગી લેયો. હું આપવાને વચને બંધાઉં છું ને મારો કોલ છે.

ત્યારે વહુએ કહ્યું કે મારે બીજું કાંધ જોઈતું ત્રી કકત તમારા જેવી સાસુને તે તમે પોતેજ તેનું બખંદ સુખ ઇચ્છું કે જેની શેવા કરવાથી સ્વર્ગનું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે માટે હું મારાં પુજ્ય સાસુજી મને તેજ ઇચ્છા છે.

આ વખતે હોથલના સુખ ઉપર જે સુર્યના કીર્ણો જેવાં પોતાના સ્વરૂપના કીર્ણો ચળકી રહ્યાં હતાં તેજ સુખ જેમ સુર્ય કે ચંદ્ર રાહુના સુખમાં સપડાઇ જાય ને તેજ હીણ થઇ જાય તેવીજ રીતે હોથલનું કમલસરખું સુખ શ્યામ રંગને સ્વાધીન થયું. જે અત્યારે હર્ષથી ઉભી હતી તેની છાતી ધડકવા લાગી પણ લાચાર કે વચને બંધાણી તેથી હવે એકે ઉપાય સુજ્યો નહી.

હોથલે કહ્યું કે બેટા મારા આવવાથી તમાને શું સુખ થશે ને ઉલટું દુખ થશે. વળી મારા હુકમમાં તમારે વર્તવું પડશે મારી ચાકરી પણ કરવી પડશે. વળી મારા આવવાથી તમે સ્વતંત્ર પણ વૃત્તિ શકશે નહીં સદાય પરાધીનતા ભોગવવી પડશે. માટે બેટા એવા સંકળે સહન શા માટે કરવા ઉપાધી વહોરી લીધો છો તમે ખુશી થાઓ તો મારા શરીરના તમામ દાગીના ઉતારી આપુ પણ આવી હઠ છોડી દીધો.

વહુએ કહ્યું કે માતા તુલ્ય સાસુજી તમે જેટલાં દુખો આપશે તેટલાં સહન કરીશું અમારે સ્વતંત્રતા જોઈતી નથી તમારી સેવામાં પણ આ દાસી હાજર રહેશે પણ તમારા વીના અમે રહીશું નહીં વળી જે સ્ત્રીને પીયરમાં માતા ને સસરામાં સાસુ નહીં તે સદાય દુખણી સમજવી તો હે પુજ્ય સાસુજી એટલા માટે અમે તમારાથી અલગ નહીં રહીએ અમે તો હજી બાળક છીએ તો સારો રસ્તો અમને બતાવનાર કોણ વળી જેના ગ્રહમાં કોઈ વહીલ નથી તે ગ્રહ સમશાનવત્ લાગે છે. અમેને હજારો વાતની મુજવણ આવે તે કહેને પુછી દુર કરીયે માટે તમે ગમે તેટલું કહેશોને ગમે તેવી લાલચ બતાવશે તો પણ હું બીજી સ્ત્રીની ઈચ્છા કરનાર નથી એવું કોણ મુખ હોંય હાથમાં આવેલા હીરાને તણ પથ્થર ગ્રહણ કરે માટે હે માતાજી આ અમુલ્ય લાલ ગુમાવીશ નહીં માટે ગમે તેમ કરશો તો પણ હું અન્ય માગનાર નથી માટે જે તમારે વચને પળતાં હોતો મારી માગણી કબુલ કરોને નહીં તો તમે વચન ભ્રષ્ટ થશો તો તમારી આખર જશે.

આ વખતે હોથલ ધર્મ સંકળમાં ઘેરાણી ને વીચાર લુપ્ત થઈ ગઈ બોલવાની શક્તી પણ હવે જતી રહી શું ઉપાય કરવો. તે વીચારમાં ઘેરાણી સર્પ જેમ છંછુદર ગળે તેમજ થયું. છેવટ અકળાઈ ત્યાંજ બેસી ગઈ વહુએ કહ્યું કે સાસુજી

તમે ત્યારે સાત વખત હા પાડશો ત્યારે અમે ઘર-
માં પ્રવેશ કરશું એમ નહીં સમજાવે.

હાથલે કહું કે બેટા લાચાર છું કે તમેને વચન
આપ્યું જેથી મારો ઉપાય રહ્યો નહીં.

જેહજે કહું કે માતૃ શ્રી હવે ખુશીથી હા પાડા
તો અમે સુખેથી મહેલમાં જઈએ વળી તમારે હા
કહ્યા વીના છુટકો નથી. કારણ કે તમે વચનેથી બં-
ધાણા છો. વળી વીંચાર કરો કે વચન માટે અસલના
પુરુષોએ શું શું કૃત્ય કર્યા છે તે તપાસો.

છપ્પો.

એક વચનને કાજ રામે વનવાસજ કીધો,
હરીશ્વર જે રાય દુખ ભારો શીર લીધો;
સગાળશા જે શેઠ પુત્ર પોતાનો માર્યો.
પ્રભુએ દધ દીદાર દાસ પોતાનો ધાર્યો
સત્યજ આચરનાર દુખ તે કદીન પામે
થાયે જય જયકાર સ્વર્ગમાં તે જઈ જામે
સત્ય સદા કરનારને યમ નજીક નહીં આવશે
સત્ય સદા કરનારને પ્રભુ ધણાંતો તાવશે.

માટે હે માતાજી જો સત્યથીજ ચાલતા હો તો
આપણા મહેલમાં હવે ચાલો શામાટે વીલંબ
કરેછો.

હાથલે કહું કે હે ભાઈ જે હજી આ કામ તમારા
કાંઈનાં નથી પણ તમારા જીતાનું શીખવેલ તમે
અધાં બોલો છો જોકે તારા પીતા ઉપર મને પુણ્ય
પ્રીતી છે પણ મેં તેને ના કહ્યા છતાં તેણે મને પ્રગટ

ફરી જેથી મને ખડુ ક્રોધ ચડી ગયો છે પણ લીચાર
કે અત્યારે મારે વચને પળવું જોઈએ ને નપળું તો
મારું સત્ય જાય.

માતૃશ્રી તમામ કર્તા ઇશ્વર છે મારા પીતાશ્રી
દારના નીશામાં હતા જેથી તમારૂં નામ અપાયું
પણ જ્યારે ઘેર આવ્યાને અમોંએ વાત કરી ત્યારે
તેણે જે કહ્યાંત કહ્યાં છે તે અમોતો શું પણ કોઈ
શીઘ્ર કવી પણ વર્ણવી શકે તેમ નથી કદાચ જો તેને
મેં હિંમત રાખી ધીરજ ન આપી હોત તો તેનું
હૃદય ચીરાવાને જરા પણ વાર નહોતી પણ ફરી
વખત તમારી સાથે રહેવાનો ઇશ્વરે નીરમ્યું હશે
તે કોણ મીથ્યા કરી શકે હવે માતૃશ્રી વખત ઘણા
થયો મારે કૃપા કરી મહેલમાં પધારો.

તુરત હોથલ ઉભી થઈ મહેલમાં ગઈ કુંવરો
પોત પોતાના મહેલમાં ગયા.

ઓઠો અહીંજ ઉભો છે તેને મહેલમાં જતાં
ઘણીજ શરમને લીધે પગ પણ ઉપડતા નથી મનને
વીચાર કરવા લાગ્યો કે હું હોથલને શું મોઢું બતા-
વીશ ને તે પુછશે ત્યારે ઉતર શું દશ એમ વીચા-
રમાંને વીચારમાં ત્યાં રાતના દસનો સુમાર થયો.

હોથલ પોતાના મહેલમાં જઈ ઓઠાની રાહ
જોતી બેઠી પણ હજી સુધી ઓઠો આવ્યો નહીં
તથી પોતે દાસીને તેડવા ફાકલી.

દાસી નીચે આવી જુએછે તો ઓઠાને એકલા
બેઠેલા જોયા દાસીયે આવી કહ્યું અંતઃક્રાંતા અહીં

શામલે બેઠા છે મારી બાઈસાહેબ આપને બોલાવે
છે તેઓ હજુ જમ્યા પણ નથી માટે ચાલો.

ઓઠો દાસી સાથે ધીરે ધીરે ચાલ્યો ને મહેલ-
માં ગયા પણ શરમથી માથું નીચું રાખી ખુરશી-
પર બેઠો ત્યારે હોથલે કહ્યું કે—

સોરઠો.

શરમાવો શીદ આધાર, બનવા કાળે સૌ બન્યું;
શોક નધરો લગાર, પ્યારીને ભેટો હવે.

૨

હું દાસી તમ પ્રાણ, રીસ તજેને રાજવી;
અબળા અમે અબળ, દાશ અમારા બહુ હશે.

૩

કર ભેડીને નાથ, કરગરી કહ્યું આ સમે;
મહોને હેતે હાથ, દાસીના દુખ રાળવા.

૪

શીદ શરમાવો નાર, હું અપરાધી છું તમ તણા;
શુનો કીધો અપાર, સંભારી સોસાડિ છું.

૫

તમે સજનની રીત, આજ ખરીતો સાચવી;
હતી જો પુરણ પ્રીત, પાછાં આવીને મળ્યાં.

૬

ગુણ તમારા નાર, મરતાં એ વીસરાઈ નહીં;
રીસ ન ધરી લગાર, ઓઠાને આવી મળી.

પ્યારી હોથલ તારા ગુણ મરતાં મુઘી વીસરાઈ
તમ નથી તેં મને સદાનો આભારી કર્યો છે હવે તારા

ગુણનાં પુરતાં વખાણ કરવાને શક્તી નથી જોડેલે.
વધારે શું કહું પણ સાબાશ છે તને સતકોટી.
સાબાશ છે.

પતી આવી સાબાશી આપી શામાટે શરમાવી
બોખતણે દાખોછા હું તો તમારા ચર્ણની શેવા કરવા
વાળી દાસી તેના ગુણને ન છાજે છાજે તેવા વખાણ
કરી શામાટે શરમાવો છો.

પતી ચાલો રસોઈ તૈયાર છે માટે જમી લયએ
કારણ કે પ્રીતીનાં રંગમાં ને વાતોમાં રાત્રી વધારે
વીતી ગઈ છે, એમ કહી બને જણા જમવા માટે
ગયા.

હવે હોથલ છેક પ્રસીદ્ધ ઘઈને લોકોને જાણ
થયું કે તે તો પદ્મણી છે જેથી હજારો માણસો દર-
શન માટે આવતાં જે ડુંગરમાં ઓઢાને હોથલ ર-
હેલ તે ડુંગરો અત્યારે હોથલના નામથી ઓળ-
ખાય છે.

આ સુખી જોડું આ દુનીયાના પુરતાં સુખ પ્ર-
હણ કરી અંતે સ્વર્ગવાસી થયાં. શાંતી, શાંતી.

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ પુસ્તકાલયમાં મળતા પુસ્તકો.

- ૩-૦-૦ શ્રીમદ્ ભાગવત ભાષાંતર બાર સ્કંધ.
૩-૮-૦ તુલસીકૃત રામાયણ ગુજરાતી ટીકાસાથે.
૨-૦-૦   "   હીંદીટીકા—ગુટકો.
૨-૪-૦ ચંદ્રકાંત   ભાગ ૧ લો.
૨-૪-૦   "   ભાગ ૨ જો.
૧-૪-૦ ભંકતમાળ નાભાજીકૃત ગુજરાતી.
૦-૬-૦ ભકતશિરોમણી ભજન સંગ્રહ.
૧-૧૦-૦ ગીરધરકૃત રામાયણ મોટું.
૦-૭-૦   "   નાનું સાધારણ વચ્ચલો વડ
૧-૨-૦ ગીરધરકૃત કૃષ્ણ ચરિત્ર ચિત્ર સાથે.
ગોકુળલીલા મથુરાલીલા દ્વારકાલીલા.
૨-૧૨-૦ મહાભારત વલ્લભવ્યાસનું.
૧-૦-૦   "   દુરગાશંકર કૃત.
૨-૦-૦   "   રેવાશંકરકૃત.
૧-૨-૦ શીવપુરાણ દુરગાશંકરકૃત.
૦-૭-૦ શ્રીમદ્ ભાગવદગીતા ગુ. ટીકા. રેશમી.
૦-૧૨-૦ પંચરત્ન ગીતા રેશમી ગુ. ટીકા.
૦-૧૧-૦ તુલસીકૃત રામાયણ ગોટકો.
૦-૧૦-૦   "   નાનો ગોટકો.
૦-૬-૦ હયારામ કૃત અમદાવાદનું
૦-૬-૦ ચોરાસી વળ્લુવની વાર્તા. ૧
૦-૫-૦ છોટમકૃત કીરતનાવલી. ૧
૦-૩-૦ જ્ઞાનસાગર ભજનાવલી. ૧

- ૦-૮-૦ કાવ્યદોહન ત્રણે ભાગ. ૧
 ૦-૮-૦ શુક્રબોતેરી પુરીવાતો.
 ૧-૦-૦ બત્રીસપુતળી મોટી. ૧
 ૦-૬-૦ બીરબલ અને બાદશાહ બારે ભાગ. ૧
 ૦-૬-૦ ચંડીપાઠ મુળ રેશમી ગેટકા. ૧
 ૦-૧૦-૦ ,, ટીકા સાથે રેશમી.
 ૦-૭-૦ ,, કાગળના પુંઠાથી.
 ૦-૬-૦ કીયમાણુ સંગ્રહ. ૧
 ૦-૨-૦ અષ્ટાઅધ્યાય રૂદ્રો. ૧
 ૦-૨-૬ ,, મુખ્ય છાપની. ૧
 ૦-૪-૦ સત્યનારાણુ કથા સાત અધ્યાય. ૧
 ૦-૨-૦ ,, પાંચ અધ્યાયની. ૧

આ સીવાય તમામ જાતના નાટક તથા તેના ગાયન નીશ
 જમા ચાલતી ચોપડીઓ ફેન્સી પોસ્ટ કાર્ડ પીચરવાળા તથા
 દોઢીયા. તેમજ ફેન્સી કવર જથ્થાબંધ તથા છુટક અમાર
 પાસે મળશે.

પ્રથમ કરતા દરેક પુસ્તકમાં હાલમાં ભાવ ઘણોજ ઓછો
 કરી બોહોળો ફેલાવો કરવાના કારણથી રાખેલ છે તે એ
 વખત મગાવી ખાત્રી કરો.

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ પુસ્તકાલયના

માલિક.

ભગવાનદાસ દેવશીભાઈ.

ઠેકાણું—ખારગેટ—ભાવનગર

જાહેર ખખર.

આ પુસ્તકાલયમાં નીચેના પુસ્તકો તૈયાર છે તમે વાં
ને તમારા મિત્રમંડળને બલામણુ કરો. વળી પ્રથમ કરતાં
લમાં ભાવ પણ ઓછા રાખવામાં આવેલા છે.

ભકતશિરોમણિ ભજન સંગ્રહ.

કિંમત આઠ આના.

ગોસ્વામી તુલસીદાસ તથા કબીરની સાખી.

કિંમત સવા આનો.

છેલઝરાર અને રાણીબુમનાની વાર્તા.

છપાય છે.

કિંમત છ આના.

ગોસ્વામી તુલસીદાસ કૃત હામાયણ તદ્દન ગુજ-
રાતી દીકા અને દોહા ચોપાઇ પણ ગુજરાતીમાં ખાસ
અનુભવી લેખક પાસે તૈયાર કરાવી થોડા દિવસમાં છાપવી
શરૂ થશે. પચાસ રતલી ગ્લેજ કાગળ પાકા પુદાથી તૈયાર
થયા અંગાઢી પ્રાહક થનારને ફક્ત એ રૂપિયામાં આપવામાં
આવશે. માટે યવ લખી નીચેને શીરનામે નામ નોંધાવો.

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ પુસ્તકાલય.

ઠે.—ખારગેટ—ભાવનગર.

